Розділ перший

Про кораблик з кори та гору, що вивергає вогонь

Мама Мумі-троля сиділа на сходах на сонечку і майструвала з кори кораблика.

"Наскільки я пригадую, – міркувала вона, – галеас має два великі вітрила з боку корми і багато маленьких трикутних вітрил на носі".

Найважче було прилаштувати стерно, а найцікавіше – обладнувати трюм. Мумі-мама зробила крихітну ляду з кори, і коли прилаштувала її до люку в трюмі, вона ідеально допасувалася до отвору.

– Якщо буде шторм, вода не протече досередини, – мовила вона сама до себе, щасливо зітхаючи.

Поруч з нею на сходах сиділа, підтягнувши коліна до підборіддя, Доня Мюмлі і приглядалася до майстрування кораблика. Вона спостерігала, як Мумі-мама напинала штаги[6] і закріплювала їх шпильками з барвистими скляними голівками. На верхівках щогл замайоріли червоні вимпели.

– Кому це? – поцікавилася Доня Мюмлі, не відводячи захопленого погляду від кораблика.

– Мумі-тролеві, – відказала Мама, нишпорячи у скриньці для шитва за відповідним якірним ланцюжком.

– Не штовхайся! – долинув зсередини тоненький писк.

– Любонько, твоя маленька сестричка знову залізла до моєї скриньки, – дорікнула Мама Доні Мюмлі. – Так і до біди не далеко, ще поколеться голками…

– Мю! – грізним голосом покликала Доня Мюмлі, намагаючись видобути крихітку з вовняного клубка. – Вилазь негайно!

Але Маленька Мю навіть не подумала послухатися, навпаки, ще глибше заховалася в клубок і зовсім зникла з очей.

– Цілий клопіт, що вона така маленька, – забідкалася Доня Мюмлі. – Я ніколи не можу її знайти. Чи не зробили б ви й для неї кораблика? Вона могла би плавати у бочці з водою, а я знала би, принаймні, де її шукати.

Мумі-мама, сміючись, досягла зі своєї торбинки шматочок кори.

– Як гадаєш, витримає Маленьку Мю? – запитала вона.

– Аякже! Але доведеться ще змайструвати з кори крихітний рятувальний пояс для неї.

– Чи можна мені порізати клубок на нитки? – знову запищала зі скриньки Мю.

– Будь ласка, – погодилася Мумі-мама.

Мумі-мама милувалася своїм витвором, приглядаючись водночас, чи чогось не забула. Раптом на палубу кораблика, якого вона тримала у лапах, почала осідати чорна сажа.

– Фу, – Мама здула геть сажу, та відразу налетіли ще чорні пластівці й осіли їй на носі. У повітрі навколо кружляло клоччя сажі.

Мама Мумі-троля підвелася і важко зітхнула:

– Лишенько з тією вогненною горою.

– Вогненною горою? – жваво зацікавилася Маленька Мю і виткнула голівку з вовняного клубка.

– Так, тут поблизу є гора, яка віднедавна почала вивергати вогонь, – пояснила Мама. – І сажу. Вона дрімала ще з часу мого одруження. І це ж треба – прокинулася саме тоді, як я повісила випрану білизну! Тепер усе почорніє…

– Усе згорить дотла! – радісно загукала Маленька Мю. – І будинки, і садки, і забавки, і братчики та сестрички, і їхні забавки теж!

– Дурниці плетеш, – добродушно мовила Мама, змахнула з носа окрушину сажі і подалася на пошуки Мумі-троля.

Біля підніжжя пагорба, праворуч від того місця, де між деревами висів гамак Мумі-тата, є чималеньке болітце з прозоро-брунатною водою. Доня Мюмлі наполягає, що посередині воно бездонне. Може, й так. Береги болітця поросли лопухами з блискучими широкими листками, на яких відпочивали бабки та водяні павуки, а під самою поверхнею води ковзали з поважним виглядом довгоногі кузьки. Трохи глибше жовто виблискували очима жаби, інколи можна було помітити прудкі тіні їхніх загадкових родичів, що мешкали на самому дні, в намулі.

Мумі-троль лежав на своєму звичному місці (чи радше на одному зі своїх звичних місць), скрутившись калачиком у жовтаво-зеленому моху та обережно підібгавши під себе хвоста.

Насолоджуючись спокоєм, він замислено дивився на воду і прислухався до шарудіння крилець та сонного дзижчання бджіл.

"Кораблик призначається мені, – думав він. – Напевно мені... Мама завжди майструє першого літнього кораблика з кори для того, кого найбільше любить. Щоправда, іноді віддає його комусь іншому, щоб нікого не скривдити. Я собі задумаю: якщо отой водяний павук почимчикує на схід, шлюпки на кораблику не буде, а якщо на захід, кораблик матиме шлюпку, та таку маленьку, що у лапи боязко взяти...

Водяний павук поволі почовгав на схід, і очі Мумі-троля наповнилися слізьми.

Раптом трава зашелестіла, з-поміж її китичок з'явилася Мумі-мама.

– Привіт! – гукнула вона. – Я щось для тебе маю.

Вона обережно опустила кораблика на воду. Він гарно заколисався над власним відображенням і впевнено закружляв водоймою, ніби й не вперше пустився в плавання.

Мумі-троль одразу помітив, що Мама забула змайструвати шлюпку. Він вдячно потерся носом до маминого носа (йому здавалося, наче торкається білого оксамиту):

– Це найгарніший з усіх твоїх корабликів!

Мама і синок сиділи поряд у моху й спостерігали, як галеас гордовито поплив під вітрилами, перетнув болітце і пристав до листка над водою.

Здалеку, від будинку, долинав голос Доні Мюмлі, яка кликала свою меншу сестричку:

– Мю! Мю! Нечемне дитя! Мю-ю-ю! Ти ще прийдеш додому, я тобі намну боки!

– Знову десь заховалася, – озвався Мумі-троль. – Пригадуєш, як ми одного разу знайшли її у твоїй торбинці?

Мама кивнула головою. Вона схилилася над водою і розглядала дно.

– Там щось блищить, – мовила врешті.

– Золотий браслет, твій або Хропсі… – відгукнувся Мумі-троль. – Під водою вони такі гарні на вигляд. Чудова ідея, правда?

– Дуже добре придумав! – погодилася Мама. – Відтепер ми завжди зберігатимемо свої прикраси у брунатній воді. Там вони видаються набагато гарнішими.

На східцях будиночка Мумі-тролів стояла Доня Мюмлі і репетувала так, що аж захрипла. Маленька Мю принишкла у котрійсь зі своїх численних схованок і тихцем хихотіла – її сестриця добре знала про це.

"Вона виманює мене солодкими обіцянками, – думала собі Мю, – а коли я знайдуся, натовче мені боки!"

– Послухай, Мюмлечко! – озвався з крісла-гойдалки Мумі-тато. – Якщо ти так горлатимеш, вона ніколи не прийде.

– Я кричу лише заради заспокоєння власного сумління, – поважним тоном пояснила Доня. – Коли мама від'їжджала, вона сказала: "Залишаю крихітку під твою опіку! Нікому, окрім тебе, не під силу її виховати!" Що ж до мене, то ця кузька не цікавила мене від самого свого народження…

– Тоді все зрозуміло, – мовив Тато. – Кричи собі, скільки влізе, якщо це тебе заспокоїть.

Він взяв зі столу шматочок кексу, крадькома озирнувся на всі боки і вмокнув його у глечик з вершками. Сніданок було накрито для п'ятьох, шоста тарілочка стояла під столом, бо Доня Мюмлі наполягала, що там їй за– тишніше. Тарілочка Мю була, звичайно, така крихітна, що ховалася у затінку вази з квітами посеред столу.

З саду прибігла, засапавшись, Мама Мумі-троля.

– Не хвилюйся, любонько, – лагідно озвався тато. – Ми поснідали у комірчині з продуктовими запасами.

Мама віддихалася і щойно тоді помітила, що скатертина геть закіптявіла.

– Ой-ой-ой, – забідкалася вона. – Ну й спека! І стільки сажі навколо. Яке ж прикре оце сусідство з вогняною горою...

– Якби гора знаходилася трохи ближче, можна було б, принаймні, зробити собі прес-пап'є зі справжньої лави, – мрійливо мовив сам до себе Тато.

Дійсно, було спекотно.

Мумі-троль усе ще лежав на березі болітця, задивившись на небо, зовсім біле, ніби посріблене. З-над моря до нього долинали перегуки морського птаства.

"У повітрі пахне грозою", – сонно подумав Мумі-троль, підводячись з моху.

Щоразу, коли заповідалася зміна погоди, западали сутінки і дивно мінялося освітлення, він починав тужити за Нюхмумриком.

Нюхмумрик був його найліпшим другом. Ясна річ, Хропся йому також страшенно подобалася, але ж приязнь з дівчинкою – це щось зовсім інше.

Нюхмумрик мав спокійну вдачу, неймовірно багато знав, але не хизувався тим. Лише інколи розповідав про свої мандри, і тоді Мумі-троль відчував таку гордість, ніби друг посвятив його у лицарі таємного ордену. Коли випадав перший сніг, Мумі-троль разом з усіма мешканцями Долини Мумі-тролів вкладався до зимового сну. А Нюхмумрик мандрував на південь і з'являвся лише навесні.

Цієї весни він не повернувся.

Мумі-троль почав його чекати, як тільки завесніло і він прокинувся, але нікому цього не казав. Коли ж над Долиною пролетіли, повертаючись до домівок, перелітні птахи, а сніг розтанув навіть на північних схилах, він занепокоївся. Нюхмумрик ще ніколи не затримувався так надовго. Настало літо, місце біля річки, де Нюхмумрик напинав намет, заросло травою, ніби ніхто й ніколи там не жив.

Мумі-троль усе ще чекав, але вже не так нетерпляче, радше з відчуттям докору та втоми.

Якось Хропся заговорила про Нюхмумрика за обіднім столом.

– Щось Нюхмумрик спізнюється цього року, – мовила вона.

– Хтозна, чи повернеться, – докинула Доня Мюмлі.

– Може, його Мара зжерла! – заплескала в долоні Маленька Мю. – Або впав до якоїсь розколини, і з нього зробилася паляниця!

– Цить! – квапно урвала крихітку Мумі-мама. – Нюхмумрик завжди зуміє дати собі раду!

"Хтозна, може й справді щось трапилося, – міркував невесело Мумі-троль, бредучи понад річкою. – Є ж на світі мари та поліцейські. І провалля, у які можна зірватися. Цілком можливо замерзнути, злетіти в повітря, втопитися у морі чи вдавитися кісточкою. У великому світі чигає безліч небезпек. І нікого не цікавить, хто чим захоплюється чи чого боїться. Чимчикує собі просторами Нюхмумрик у своєму старому зеленому капелюсі… А ще ж існують паркові сторожі, його закляті вороги. Дуже-дуже небезпечні вороги…

Мумі-троль зупинився біля містка і понуро задивився униз на воду. Раптом чиясь лапа легко торкнулася його плеча. Мумі-троль аж підскочив від радості, миттю обернувшись.

– А, це ти… – розчаровано мовив він.

– Мені так сумно, – благально глянула на нього з-під гривки Хропся.

Її вушка прикрашав вінок з фіалок. Вона увесь ранок нудилася.

Мумі-троль розсіяно буркнув щось ввічливе.

– Пограємося? – запропонувала Хропся. – Уявімо, ніби я чарівна красуня, а ти мене викрадаєш…

– Я щось не маю настрою, – пробурмотів Мумі-троль.

Вушка у Хропусі сумно опали. Мумі-троль вибачливо потерся до неї мордочкою.

– Навіщо уявляти, – сказав він. – Ти й так найвродливіша хропся з усіх хропусів. А викраду я тебе завтра, гаразд?

Червневий день пригасав, посутеніло. Але прохолодніше не стало.

У сухому пекучому повітрі клоччям кружляла сажа. Усі похнюпилися, притихли, нікому не хотілося підтримувати розмову. Врешті Мумі-мамі спало на думку вкласти свою родину на нічліг у садку. Вона постелила кожному у затишному закутку і біля кожної постелі поставила маленьку гасову лампу, щоб ніхто не почувався самотньо.

Мумі-троль та Хропся вмостилися під кущем жасмину, але сон до них ніяк не йшов.

– Так гаряче, – скаржилася Хропся. – Я лише кручуся з боку на бік, простирадло зіжмакалося… Ще трохи, і до голови посунуть усілякі прикрі думки!

– Мені також не спиться, – озвався Мумі-троль.

Він сів, вдивляючись у присмерк саду. Решта, здавалося, спали, лампи повсюдно горіли рівним полум'ям.

Зненацька кущ жасмину затрясся.

– Ти бачив? – налякалася Хропся.

– Вже не трясеться, – заспокоїв Мумі-троль.

Не встиг він те сказати, як лампа перевернулася в траву. Квіти здригнулися, і ледь помітна тріщина пов'юнилася по землі. Вона повзла, повзла, аж врешті зникла під матрацом. Потроху тріщина ставала ширшою, у неї посипалися ґрунт та пісок. Умить в чорних надрах розколини зникла зубна щітка Мумі-троля.

– Ой, вона була ще зовсім новою! – зойкнув Мумі-троль. – Ти її бачиш?

Він запхав носа у тріщину, намагаючись розгледіти щітку, але земля враз зійшлася докупи.

– Ще зовсім нова, – повторив він геть приголомшено. – Синя…

– Було би гірше, якби у розколині защемило твого хвоста, – потішила його Хропся. – Просидів би тут усеньке своє життя!

Мумі-троль квапно звівся на ноги.

– Ходімо, спатимемо на ґанку, – вирішив він.

Перед будиночком стояв Мумі-тато і принюхувався.

Сад тривожно зашелестів, зграї птахів здійнялися в повітря, у траві затупотіли численні крихітні ніжки.

Маленька Мю виткнула голівку з квітки соняшника, що ріс біля сходів, і захоплено закричала:

– Зараз як бабахне!

Несподівано під їхніми ногами ледь задвигтіло. З кухні долинув гуркіт – то каструлі посипалися на підлогу.

– Час готувати сніданок? – зірвалася спросоння Мумі-мама. – Що це?

– Нічого страшного, любонько, – спробував заспокоїти її Тато. – То лишень вогняна гора заворушилася (ого, скільки тепер можна буде наробити прес-пап'є з лави…).

Доня Мюмлі теж прокинулася. Усі поспиралися на поруччя ґанку, вглядаючись у сад.

– А де ця гора? – запитав Мумі-троль.

– На маленькому острові, – відказав Тато. – На маленькому чорному острові, де нічого не росте.

– Чи не здається вам, що все це трішки-трішки небезпечне? – прошепотів Мумі-троль, хапаючи Тата за лапу.

– О, так, – мовив приязно Мумі-тато. – Звичайно, це трішки небезпечно.

Мумі-троль захоплено кивнув головою.

Отоді усі й відчули потужне двигтіння.

Воно прикотилося з моря, спершу, немов тихе бурмотіння, а потім чимраз більше набираючи сили.

У світлому присмерку білої червневої ночі усі побачили, як щось неймовірно велетенське піднялося над лісом, і те щось, оторочене білим шумовинням угорі, невпинно росло, напиналося.

– Ліпше зайдемо до вітальні, – порадила Мумі-мама.

Щойно останній хвіст зник за порогом, як велетенська хвиля з шипінням залила Долину Мумі-тролів, і все навкруги потонуло в темряві. Будинок хитнувся, але втримав рівновагу, бо був дуже добротним будинком. Перший поверх затопило, попливли меблі. Родина піднялася на другий поверх, щоб там перечекати негоду.

– Такої бурі не пам'ятаю з часів моєї молодості, – збуджено сказав Мумі-тато і запалив свічку.

Ніч була тривожною, за стінами щось гримало і тріщало, хвилі билися у шибки вікон.

Мама Мумі-троля, поринувши у свої думки, гойдалася у кріслі-гойдалці.

– Це кінець світу? – з надією в голосі поцікавилася Маленька Мю.

– Нічого подібного! – заперечила Доня Мюмлі. – Та все ж постарайся бути слухняною, якщо встигнеш, бо скоро ми всі, можливо, опинимося на небі…

– На небі? – перепитала Мю. – Навіщо нам на небо? Як ми звідти спустимося?

Щось важке гупнуло у стіни будинку, полум'я свічки затріпотіло.

– Мамо, – прошепотів Мумі-троль.

– Що, синочку?

– Я забув свого кораблика на березі болітця…

– Завтра там його знайдеш, – заспокоїла Мама сина і враз вигукнула: – Як я могла!

– Що трапилося? – аж підскочила з несподіванки Хропся.

– Шлюпка… Я зовсім забула про шлюпку, – мало не плакала Мама Мумі-троля. – У мене було відчуття, що я забула щось дуже важливе.

– Вода вже сягнула пічної заслінки, – повідомив Тато. Він саме повернувся з вітальні – вимірював рівень води. Усі зазирнули вниз, до вітальні, міркуючи, що вдалося врятувати від вологи.

– Ти занесла до хати гамака? – раптом запитав Мумі-тато.

Усі забули про гамак.

– То й добре, – не засмутився тато. – Його бридкий колір мені зовсім не подобався!

Хлюпотіння хвиль навколо будинку наганяло сон, один по одному всі поскручувалися калачиками на підлозі й позасинали.

Та перш ніж цілковито поринути у сон, Тато завів будильника на сьому годину, бо йому було страшенно цікаво, що ж відбулося за стінами його будинку.

Розділ другий

Про те, як пірнати за сніданком

Нарешті почало світати.

Над небокраєм спалахнула вузька смужка світла, надовго завмерла, ніби не наважуючись піднятися вище.

Надворі випогодилося.

Однак хвилі, закипаючи у круговертях, омивали нові береги, які ще ніколи досі не бачили моря. Вогняна гора, яка і спричинилася до морського припливу, заспокоїлася, лише знеможено зітхала час від часу, видмухуючи в небо рештки попелу.

О сьомій ранку задзеленчав будильник.

Родина Мумі-тролів прокинулася, і всі відразу кинулися до вікон. Маленьку Мю висадили на підвіконня, а Доня Мюмлі тримала її за поділ сукенки, щоб вона не впала.

Світ перемінився до невпізнання. Зникли кущі жасмину та бузку, зник місток разом з річкою. Лише крайчик даху дровітні визирав з-понад розбурханої води. Гурт якихось змерзлих істот, очевидно, лісових мешканців, відчайдушно чіплявся за гребінь дашка. Дерева росли просто з води, а гірські хребти навколо Долини Мумі-тролів, затоплені морем, перетворилися на численні острови.

– Колишній краєвид подобався мені більше, – зауважила Мама Мумі-троля. Вона примружено глянула на сонце, котре, незважаючи на природну катастрофу, все ж викотилося на небо – велике і червоне, як місяць наприкінці літа.

– Ранкової кави також не буде, – мовив Тато.

Мумі-мама мимоволі глянула на вкриті неспокійними хвильками сходи, що вели вниз до вітальні, й уявила собі свою кухню. По думки добралася до шафки на стіні, де стояла бляшанка з кавою, намагаючись пригадати, чи не забула вона закрити бляшанку покришкою. Важко зітхнула.

– Може, пірнути за кавою? – запропонував Мумі-троль, який завжди вгадував мамині думки.

– Тобі не під силу так надовго затримати дихання, синочку, – скрушно похитала головою Мама.

Тато замислено глянув на обох.

– Мені часто спадало на думку, як воно – дивитися на кімнату зі стелі, а не з підлоги, – сказав він.

– Маєш на увазі… – захоплено почав Мумі-троль, ще не вірячи своїм здогадам.

Тато лишень кивнув головою. Він зник у своєму кабінеті, а коли повернувся, у нього в лапах були свердло та вузька пилка.

Всі обступили Тата, зацікавлено приглядаючись до його роботи.

Звичайно, Мумі-татові шкода було нищити підлогу у власному будинку, навіть якщо це робилося з відчуттям глибокого задоволення.

Минуло небагато часу, і Мама Мумі-троля вперше змогла побачити свою кухню згори. Заворожено вона дивилася вниз, наче у мляво освітлений світло-зелений акваріум. Крізь товщу води далеко на дні проступали обриси плити, мийки та сміттярного відра. Стільці і стіл плавали у воді під самою стелею.

– Страх як потішно! – засміялася Мама.

Вона так нестримно зайшлася сміхом, що ледь трималася на ногах, аж довелося посадити її у крісло– гойдалку.

– Як добре, що я здогадалася викинути сміття, – сказала мама, витираючи сльози. – І забула принести дров!

– Все, мамо, я пірнаю, – вирішив Мумі-троль.

– Забороніть йому, я вас дуже прошу, – злякано заблагала Хропся.

– Чому ж? – здивувалася Мама. – Якщо йому цього хочеться, хай пірнає!

Мумі-троль трішки постояв, вирівнюючи дихання, а тоді пірнув у глибини кухні. Він доплив до комори з харчами і відчинив двері. Вода всередині була біла від молока впереміш з брусничним варенням. Повз нього гайнули кілька буханців хліба з макаронами у кільватері. Мумі-троль перехопив маслянку, упіймав пшеничну хлібину, завернув до настінної шафки за кавою, а тоді піднявся до стелі й виринув на поверхню, важко переводячи дух.

– Ви тільки-но погляньте! Я таки закрутила покришку на бляшанці з кавою, – зраділа Мумі-мама. – Як тобі все гарно вдалося! А сковорідку та горнятка зможеш принести?

Такого незвичайного сніданку в родині Мумі-тролів ще не бувало.

Щоб заварити каву, пожертвували на дрова одного стільця, якого ніхто не любив. Цукор, на жаль, розчинився у воді, але Мумі-тролеві пощастило знайти натомість слоїк сиропу. Мумі-тато ласував мармеладом просто з банки, а Маленька Мю подірявила всенький буханець свердлом, однак ніхто на те навіть уваги не звернув.

Час від часу Мумі-троль пірнав у кухню, щоб порятувати ще якусь необхідну річ, і тоді бризки води розліталися по всій закіптявілій від диму кімнаті.

– Посуд сьогодні не митиму, – тішилася Мама. – Хтозна, може, й ніколи більше не митиму… Може, любі мої дітоньки, спробуємо витягнути меблі з вітальні, доки вони не понищилися?!

Сонце надворі пригрівало, хвилі вляглися.

Потерпільці на дашку дровітні трохи вже прийшли до тями і заходилися на всі лади лаяти непорядок у природі.

– Нічого подібного не траплялося у часи моєї мами, – обурювалася пані Миша, завзято вичісуючи хвостика. – Такого ніколи би не допустили! Але часи, ясна річ, помінялися, і нинішня молодь просто відбилася від рук!

Якесь маленьке звіря з дуже поважним виглядом присунулося ближче до решти і мовило:

– Не думаю, що цю велетенську хвилю нагнала молодь. Ми, без сумніву, надто маленькі для цієї долини, а хвилю можемо здійняти хіба у відрі, банякові чи черпаку, зрештою, у склянці…

– Він з мене насміхається? – грізно звела брови пані Миша.

– Ні, що ви! Та ніколи! – боронилося поважне маленьке звіря. – Я лишень міркував, міркував усю ніч, звідкіля може взятися така величезна хвиля без шторму? Це мене дуже зацікавило, розумієте… І я вважаю, якби…

– Дозвольте поцікавитися, як вас називати? – урвала його пані Миша.

– Мудрик, – відповіло звіря, нітрохи не розсердившись. – Як тільки ми збагнемо причину виникнення хвилі, одразу все стане на свої природні місця.

– Природні! – пропищала маленька товстуля Рюмса. – Мудрик нічогісінько не розуміє! У мене все пішло шкереберть, геть усе! Позавчора хтось підклав мені в черевик шишку, напевно, щоб посміятися з моїх великих ступнів, учора якийсь гемуль прогулювався попід моїми вікнами, багатозначно хихочучи. А сьогодні – ось маєш!

– То, кажете, велика хвиля здійнялася лише для того, щоб дошкулити Рюмсі? – ввічливо запитало інше звіря.

– Я такого не казала, – ледь не розплакалася Рюмса. – Ніхто про мене не думає, не кажучи вже про те, аби зробити щось заради мене! Про велику хвилю й мови нема!

– Може, ота шишка впала тобі до черевика з сосни? – співчутливо запитав Мудрик. Якщо це була соснова шишка, звичайно. Бо ж могла бути і ялинова… У твоєму черевику вміститься ялинова шишка?

– Нічого мені нагадувати, що маю великі ступні… – ображено огризнулася Рюмса.

– Я лише намагаюся розтлумачити, – виправдовувався Мудрик.

– Тут ідеться про образу почуттів. Цього не розтлумачити, – наполягала Рюмса.

– Гаразд, гаразд, – безпорадно погодився Мудрик.

Пані Миша вже вичесала хвостика і перемкнула увагу на будинок Мумі-тролів.

– Гляньте, рятують свої меблі, – зауважила вона, витягнувши далеко шию. – Оббивка на дивані, бачу, облізла. О, вони вже поснідали! Тільки про себе й думають! Хропся причісується та чепуриться. (А ми тут тонемо!) Уявляєте, тягнуть на дах диван, щоб висушити його! А тепер ще й стяг підняли! Присягаюся своїм неповторним хвостом, дехто вважає себе ледь не пупом землі!

Мумі-мама саме перехилилася через поруччя балкону й гукнула потерлільцям:

– Дорого ранку!

– Доброго ранку і вам! – запопадливо відгукнувся Мудрик. – Можна навідатися до вас у гості? Чи ще надто рано? Може, зазирнемо до вас після обіду?

– Заходьте вже, не відкладайте, – запросила Мама. – Мені подобаються ранкові візити.

Мудрик зачекав, доки стовбур великого дерева з вивернутим корінням порівнявся з дашком дровітні, притримав його хвостом і запитав своїх товаришів по нещастю:

– Попливете зі мною на гостину?

– Ні, красно дякую, – пирхнула пані Миша. – Нам нічого там робити! Пхе, яке нечупарне господарство!

– А мене не запрошували, – спохмурніла Рюмса.

Вона дивилася, як Мудрик відштовхується від дашка, стовбур ковзнув по воді. Раптом вона відчула себе такою самотньою, що, недовго думаючи, стрибнула на колоду, міцно вчепившись за гіллячки. Мудрик мовчки допоміг їй видряпатися на сухе.

Вони поволі підпливли до даху ґанку й увійшли досередини через вікно.

– Ласкаво просимо! – привітав їх Мумі-тато. – Дозвольте відрекомендувати: моя дружина, мій син, Хропся, Доня Мюмлі та Маленька Мю.

– Рюмса.

– Мудрик.

– Які ви смішні! – вигукнула Маленька Мю.

– Це церемонія знайомства, – пояснила Доня Мюмлі. – А тепер помовч, бо до нас прийшли зі справжнім візитом.

– У нас трохи неприбрано, – вибачалася Мама. – І вітальня, на жаль, затоплена…

– Не біда, – заспокоїла її Рюмса. – Тут такий чудовий вигляд з вікна. Ще й гарна погода встановилася!

– Ти була начебто іншої думки… – здивувався Мудрик.

Рюмса густо почервоніла.

– Я не мала наміру нікого обдурювати, – проле– беділа вона. – Просто вважаю за необхідне казати приємні речі.

Запала мовчанка.

– Тут трохи тісно, – ніяково заговорила знову Мама. – Та ми раді змінам. Я ніби по-іншому побачила наші меблі… надто коли вони плавали догори ногами! І вода стала такою теплою. Наша родина, власне кажучи, дуже любить плавати.

– Справді? – ввічливо підтримала розмову Рюмса.

Знову всі замовкли.

Раптом почулося тихе дзюркотання.

– Мю! – суворо звернулася до сестрички Доня Мюмлі.

– Це не я, – боронилася Маленька Мю. – Це море підійшло до вікна…

Крихітка мала рацію. Вода знову почала підніматися. Маленька хвилька перехлюпнула через підвіконня. За нею ще одна. І зненацька цілий водоспад ринув на килим.

Доня Мюмлі поквапно запхала сестричку до кишені.

– Яке щастя, що ця родина любить плавати! – мовила вона.

Розділ третій

Про те, як знайомитися з будинком, де живуть примари

Мама Мумі-троля сиділа на даху будинку, притискаючи до себе торбинку, скриньку з шитвом, сковорідку та родинний фотоальбом. Час від часу вона відсувалася, намагаючись втекти від води, що підступала все ближче, – їй дуже не подобалося, щоби хвіст плавав у воді. Надто тепер, коли у них гості.

– Ми не зможемо врятувати усі меблі з вітальні, – сказав Тато.

– Любий, – озвалася Мама, – навіщо нам стіл без стільців, а стільці без стола? Яка втіха з ліжок, якщо не буде білизняної шафи?

– Твоя правда, – погодився Тато.

– Комода з дзеркалом – ото річ, – тужно мовила Мама. – Ти ж знаєш, як приємно милуватися собою вранці.

Мама якусь мить помовчала, а тоді заговорила знову:

– Зрештою, на дивані також гарно лежиться й думається по обіді…

– О ні, тільки не диван, – рішуче відрізав Тато.

– Як скажеш, любий!

Повз них пропливали вирвані з корінням кущі та дерева, тачки, корита, дитячі возики, рибні сажалки, причали й паркани, деякі порожні, а деякі з потерпілими від повені. Але все те було надто малим, щоб поскладати туди меблі з вітальні.

Раптом Мумі-тато зсунув на потилицю капелюха, пильно придивляючись до гирла бухти, на яку перемінилася Долина. З боку моря наближалося щось дивне. Тата засліплювало сонце, і він не міг збагнути, що то таке, чи таїть у собі небезпеку. У кожному разі воно було таке велике, що там помістилось би й десять меблевих комплектів іще більшої, аніж їхня, родини.

Спершу воно видалося схожим на велетенську бляшанку, яка ось-ось булькне під воду, але що ближче підпливало, то більше нагадувало перевернену на бік мушлю.

Мумі-тато обернувся до своєї родини і сказав:

– Гадаю, ми порятуємося.

– Звичайно, порятуємося, – ні хвилини не сумнівалася Мумі-мама. – Я ось сиджу тут і чекаю, коли з'явиться наш новий дім. То лише мерзотникам у житті не щастить…

– О, не кажіть! – схвильовано скрикнув Мудрик. – Я знаю мерзотників, котрих завжди оминають небезпеки!

– О, як нудно їм, мабуть, живеться, – поспівчувала Мумі-мама.

Нарешті дивовижний предмет підігнало хвилями ближче. То був якийсь дивовижний будинок. Згори, зі стелі, зробленої у вигляді мушлі, дивилися два позолочені обличчя – одне сміялося, а інше плакало. Просто під ними поринала у темряві півкругла кімната, затягнена павутиною. Одну стіну цього дивного будинку, напевно, зруйнувало хвилею. По обидва боки темного отвору звисали червоні оксамитові лаштунки, краї яких сумно хлюпалися у воді.

Тато Мумі-троля намагався роздивитися, чи не ховається хтось у сутіні.

– Агов, є хтось удома? – сторожко окликнув він.

Жодної відповіді. Чутно було, як від гойдання на хвилях ляскають відчинені двері, по голій підлозі перекочувалися ковтюхи пилюки.

– Маю надію, їм вдалося уціліти у цій катастрофі, – захвилювалася Мама. – Бідолашна родина. Цікаво, хто вони… Якось непорядно забирати у них дім…

– Люба, вода піднімається, – поквапив дружину Мумі-тато.

– Так-так, – похопилася вона. – Перебираймося!

Мумі-мама перейшла у свою нову домівку і розгледілася навколо. Досить нечупарними були попередні мешканці – це вона одразу помітила. Але з ким не трапляється… Нагромадили цілу купу старого непотребу. Прикро, що стіну знесло водою, та, зрештою, це не така вже й велика біда влітку…

– Де поставимо стіл? – одразу взявся до роботи Мумі-троль.

– Ось тут, посередині, – розпоряджалася Мама. Вона одразу заспокоїлася, опинившись у звичному оточенні меблів з багряно-червоною оббивкою та китичками. Чудернацька кімната відразу стала затишною. Задоволена Мумі-мама вмостилася у кріслі-гойдалці, поринувши у роздуми про портьєри та небесно-блакитні шпалери для нової вітальні.

– Від мого будинку залишився хіба флагшток, – зажурено зронив Мумі-тато.

– То був гарний будиночок, – утішаючи, Мама поплескала Тата по лапі. – Набагато гарніший, ніж оцей. Та мине небагато часу, і все повернеться на свої місця, ось побачиш… (Любий читачу, Мама глибоко помилялася. Ніщо не могло тепер повернутися на свої місця, бо будинок, до якого вони переселилися, був незвичайним, і мешкала тут раніше цілком незвичайна родина. Більше нічого не скажу.)

– Заберемо з собою стяг? – запитав Мудрик.

– Ні, хай залишається, – зітхнув Мумі-тато. – Він так гордовито майорить…

Дивний будинок з усією родиною Мумі-тролів поволі несло на хвилях Долиною. І навіть на підходах до Самотніх Гір вони все ще бачили веселу цяточку стяга, що тріпотів над водою.

Мама Мумі-троля накрила у своїй новій домівці стіл для вечірнього чаю. Стіл самотньо губився у величезній чужій вітальні. Його оточували стільці, поряд завмерли на сторожі комода з дзеркалом та білизняна шафа, але позаду них усе тонуло в темряві, тиші та пилюці. Стеля, де мала би висіти така люба серцю люстра з червоними китицями, була найдивовижніша у цьому дивовижному домі. Вона ховалася у загадкових тінях, щось там угорі баламкало і ворушилося, щось велике і

незбагненне вигойдувалося туди-сюди у такт колисанню будинку на хвилях.

– Тут стільки всього незрозумілого, – пробурмотіла Мумі-мама сама до себе. – Але, зрештою, чому все повинно бути так, як звиклося…

Вона полічила горнятка на столі і помітила, що забули мармелад.

– От шкода, – пожалкувала Мама. – Мумі-троль так любить мармелад до чаю. Як я могла про нього забути?

– Можливо, ті, що мешкали до нас, також забули мармелад, – послужливо підкинув здогад Мудрик. – Можливо, не було куди його запакувати, або ж на дні залишалося так мало, що не варто було собі й голову клопотати?

– Та чи вдасться зараз розшукати їхній мармелад? – засумнівалася Мумі-мама.

– Я спробую, – запропонував свою допомогу Мудрик. – Десь у них мали зберігатися припаси…

І він рушив у пітьму.

Мудрик опинився перед єдиними дверима, він увійшов і зі здивуванням виявив, що вони паперові, а з іншого боку на них намальована кахляна піч. Потім видряпався вгору сходами, що обривалися у повітрі.

"Хтось зі мною жартує, – подумав Мудрик. – Але мені зовсім не весело. Двері повинні кудись відчинятися, а сходи – кудись провадити. Що трапиться зі світом, якщо рюмси поводитимуться як мюмлі, а мудрики – як гемулі?"

Тут панував страшенний безлад. Всюди валялися чудернацькі вироби з паперу, тканини та дерева – очевидно, речі, що набридли своїм колишнім господарям, а господарям руки не дійшли винести їх на горище або принаймні надати їм завершеного вигляду.

– Що ти шукаєш? – ошелешила Мудрика Доня Мюмлі, вискочивши зненацька з шафи, яка не мала ні полиць, ані задньої стінки.

– Мармелад, – відповів Мудрик.

– Чого тут тільки нема! Може, й мармелад знайдеться, – захоплено торохтіла Доня Мюмлі. – Дуже потішна була, напевно, сімейка!

– А ми бачили когось із них, – поважно повідомила Маленька Мю. – Він ховається від нас!

– Де? – поцікавився Мудрик.

Доня Мюмлі показала рукою у темний куток, де до самої стелі громадився всілякий мотлох. Ще там стояла прихилена до стіни пальма і сумно шурхотіла паперовим листям.

– Мерзотник! – прошепотіла Маленька Мю. – Зачаївся і чекає, щоб усіх нас повбивати!

– Заспокойся! – Мудрик намагався надати своєму голосові твердості.

Він підійшов до маленьких відчинених дверцят, принюхався, потім зазирнув до вузького коридору, що завертав за кут і губився в загадковій пітьмі.

– Десь тут напевно є комора, – мовив Мудрик.

Вони увійшли до коридору і побачили там ще багато маленьких дверцят.

Доня Мюмлі витягнула шию до таблички на дверях і з натугою прочитала по складах: "Рек-ві-зит".

– Гм, Реквізит. Ото вже ім'я собі придумав, мерзотник!

Мудрик набрався духу і постукав. Вони трохи почекали, але Реквізита, мабуть, не було вдома. Тоді Доня Мюмлі штовхнула двері, вони відчинилися.

Ніколи ще у своєму житті їм не доводилося бачити стількох речей нараз. Стіни від підлоги до стелі були завішані полицями, на яких безладно стояло все, що може стояти на полицях. Великі чаші з фруктами стояли разом з іграшками, лампами та порцеляною; залізні кольчуги затесалися поміж квітів та інструментів, опудал птахів і книг; телефони та відра громадилися впереміш з віялами, глобусами, рушницями, пачками з-під капелюшків, годинниками, вагами для зважування листів та всіляким іншим непотребом.

Маленька Мю перестрибнула з плеча сестриці на полицю. Вона глянула на себе в одне з люстерок і закричала:

– Погляньте! Я стала ще меншою! Мене зовсім не видно!

– То якесь несправжнє люстерко, – вгамувала запал крихітки сестра. – Ти ж існуєш!

Мудрик шукав мармелад.

– Варення, напевно, теж підійде, – мовив він і пошпортав у якомусь слоїку.

– Фарбований гіпс, – одразу визначила Доня Мюмлі. Вона схопила яблуко і спробувала відкусити шматочок. – Дерев'яне…

Маленька Мю засміялася. Але Мудрик не бачив нічого смішного. Усе навколо було несправжнім, спокушало барвистістю, та досить було простягнути лапу, як виявлялося, що це папір, дерево або гіпс. Золоті корони майже нічого не важили, квіти були зроблені з паперу, скрипкам бракувало струн, скрині не мали дна, а книжки не розгорталися.

Ображений до глибини душі, Мудрик розмірковував, який же в усьому цьому сенс, але не міг його віднайти.

"От якби я був ледь-ледь розумніший, – думав він. – Або хоча б на кілька тижнів старший…"

– А мені тут подобається, – сказала Доня Мюмлі. – Ніби нічого справжнього на перший погляд, та водночас щось таки є…

– Ти так гадаєш? – з мудрим виглядом запитала Маленька Мю.

– Не задавай дурних запитань! – розсміялася її сестра.

Раптом хтось пирхнув, голосно і зневажливо.

Усі троє злякано перезирнулися.

– То я пішов собі геть, – пробурмотів ледь чутно Мудрик. – Це дрантя навіває на мене смуток.

Ураз із вітальні долинув страшенний гуркіт, з полиць закуріло пилюкою. Мудрик, вхопивши меча, вибіг у коридор. Почувся крик Рюмси.

У вітальні було темно хоч в око стрель. Щось велике і м'яке тицьнулося в мордочку Мудрикові. Він зажмурився і пронизав дерев'яним мечем невидимого ворога. Щось зашурхотіло, наче тканина, а коли Мудрик наважився розплющити очі, побачив перед собою діру, з якої лилося денне світло. © http://kompas.co.ua

– Що ти зробив? – запитала Доня Мюмлі.

– Убив Реквізити, – відказав Мудрик, тремтячи усім тілом.

Доня Мюмлі засміялася і пролізла крізь діру до вітальні.

– А ви чим тут розгрюкалися? – поцікавилася у решти.

– Мама потягнула за мотузок! – крикнув Мумі-троль.

– І тоді зі стелі впало щось велике-превелике! – закричала й собі Рюмса.

– І раптом посеред вітальні з'явився звідкілясь пейзаж, – пояснювала Хропся. – Спочатку ми подумали, що він справжній, доки Мудрик не пробив дірку у траві.

Доня Мюмлі обернулася і витріщилася на картину позад себе: дуже зелені берізки милувалися своїм відображенням у дуже синьому озері.

З трави визирала голова Мудрика, якому враз полегшало на душі.

– Ох, – зітхнула Мумі-мама. – Я думала, то шнур від портьєри, а воно як гримне додолу! Добре, що нікого не притовкло! Знайшов мармелад?

– Ні, – похнюпився Мудрик.

– Як би там не було, чаювання не відміняється, – втішила його Мама. – Питимемо чай та милуватимемося картиною. Вона надзвичайно гарна. От тільки з'явитися могла б і тихіше…

Мумі-мама почала наливати чай у горнятка.

У ту мить хтось захихотів.

То був зневажливий старечий сміх, і долинув він з темного кутка, де стояла паперова пальма.

– Чому ви смієтеся? – запитав Мумі-тато після довгої мовчанки.

У відповідь була тиша.

– Може, поп'єте з нами чаю? – невпевнено запропонувала Мама.

З кутка не долинало жодного звуку.

– Це, напевно, хтось із попередніх мешканців, – припустила Мама. – Чому ж він не вийде і не відрекомендується?

Чекання затягнулося, нічого більше не відбувалося, тож Мумі-мама нагадала, намащуючи канапки:

– Чай вихолоне, дітоньки!

Доки вона нарізала на однакові шматочки сир, зі стелі зненацька полив дощ. Тужно завив по кутках вітер.

Усі визирнули надвір – сонце мирно заходило в іскристе літнє море.

– Тут казна що відбувається, – захвилювався Мудрик.

Ураз заштормило, здалеку долинав гуркіт прибою, хлюпотіла злива – але надворі погода не змінилася. Потім налетіла гроза, спершу буркотіла вдалині, згодом підкотилася ближче, білі блискавиці пронизували сутінь вітальні, а грім уже розкотисто лускав понад самими головами родини Мумі-тролів.

Сонце тим часом спокійно й мирно зайшло.

А тоді почала обертатися підлога. Спершу поволі, за мить швидше, потім іще швидше, аж чай порозхлюпувався з горнят. Стіл, стільці і вся родина кружляли колом, немов на каруселі, поряд, так само колом, раз у раз пролітали дзеркальна комода та білизняна шафа.

Кружляння припинилося так само несподівано, як почалося.

Гроза, блискавки, дощ та вітер також ущухли.

– Ото дива бувають на світі! – зауважила Мама Мумі-троля.

– То все було несправжнє! – випалив Мудрик. – Ви хіба бачили хмари? І блискавка тричі вдарила в білизняну шафу, навіть її не подряпавши! А ще цей дощ, і вітер, і підлога, що ходить обертом…

– А ще хтось з мене сміявся! – ображено додала від себе Рюмса.

– Усе вже минулося, – заспокоїв Мумі-троль.

– Нам треба бути дуже й дуже обережними, – сказав Тато Мумі-троля. – Це небезпечний будинок, населений примарами, від якого можна всього сподіватися.

– Спасибі за чай, – подякував Мудрик.

Він підійшов до краю вітальні і задивився, як надворі сутеніє. "Вони зовсім не схожі на мене, – думав він. – Відчувають, розрізняють кольори, чують звуки і ходять обертом, але що саме вони відчувають, бачать та чують і чому ходять обертом, їх анітрохи не турбує..."

Ось останній сонячний промінь зник у морі.

Тієї ж миті вся вітальня засяяла вогнями.

Збентежена родина Мумі-тролів підвела голови від своїх горнят. Угорі, під стелею, спалахувала то червоним, то синім світлом дуга лампочок. Вони мерехтіли на поверхні вечірнього моря, немов розкішний зоряний вінок. Підлога біля краю вітальні також освітилася рядом світел.

"Це для того, щоб ніхто не впав у воду, – подумала Мама. – Як мудро все продумано в житті. Хвилювання й несподіванки нинішнього дня так мене втомили, що я, мабуть, піду спати".

Накриваючись ковдрою по самого носа, сказала:

– Тільки ж розбудіть мене, якщо буде ще якась чудасія!

Трохи пізніше, коли вже запала світла літня ніч, маленька Рюмса вирішила пройтися понад самою водою. Вона дивилася, як сходить місяць, вирушаючи на свою самотню нічну прогулянку.

– Цілком, як я, – тужно думала Рюмса. – Самотній і круглий.

Нараз вона відчула себе такою беззахисною і покинутою, аж зронила сльозу.

– Чому ти плачеш? – запитав Мудрик.

– Не знаю... Все таке гарне, – відповіла Рюмса.

– Але ж плачуть, коли смуток на душі, – не погодився Мудрик.

– Та ось місяць, – ледь промовила вона крізь сльози, – такий сумний... І місяць, і ніч...

– Так-так, – підтакнув Мудрик…

Розділ четвертий

Про марнославство і про те, як небезпечно спати на дереві

Минуло кілька днів.

Родина почала звикати до своєї нової домівки. Щовечора, тільки-но сідало сонце, спалахували чудові різнобарвні лампочки. Мумі-тато з'ясував, що багряні оксамитові портьєри можна стягувати докупи, і тоді не страшний ніякий дощ, а під підлогою, майже врівень з водою, є маленька комірчина з опуклою стелею, де можна зберігати харчі у холоді. Та найцікавішим відкриттям були картини – купа картин під стелею вітальні, ще гарніших, ніж ота з берізками, і їх можна опускати або піднімати, яку лишень заманеться. Найбільше полюбилася картина з ґанком, оздобленим візерунком з листя, – вона нагадувала Долину Мумі-тролів. Власне кажучи, родина могла би навіть почуватися щасливою у новому помешканні, якби її так страшенно не лякав, щоразу уриваючи розмови, моторошний смішок. Інколи це було тільки пирхання, хтось покривлявся їм, але ніколи не показувався. Мумі-мама завжди ставила у куток з паперовою пальмою мисочку з обідом, і хтось старанно виїдав усе до крихти.

– Той Хтось дуже сором'язливий, – вирішила Мама.

– Той Хтось зачаївся і чекає, – переконано сказала Доня Мюмлі.

Одного ранку Рюмса, Доня Мюмлі та Хропся чепурилися перед люстерками.

– Рюмса повинна змінити свою зачіску, – заявила Доня Мюмлі. – Проділ посередині їй не пасує.

– Гривка теж, – додала Хропся, начісуючи м'які пасемця волосся поміж вушками. Вона трохи розпушила китичку хвоста й обернулася подивитись, чи не збився пушок на спинці.

– Мабуть, приємно мати таке м'якеньке хутерко? – запитала Доня Мюмлі.

– Дуже приємно, – відказала Хропся задоволено. – А твоє хутро, Рюмсо, також м'яке?

Рюмса промовчала.

– Рюмса, напевно, така ж гладенька, як ти, – відповіла замість неї Доня Мюмлі, зашпилюючи на голові волосся вузликом.

– А може, у неї кучерявий пушок, – докинула Хропся.

Раптом Рюмса тупнула ногою.

– Старі балаболки! – зі слізьми у голосі вигукнула вона. – Всі розуми, бач, поїли! А Хропся ж навіть сукенки не має! Я ніколи, ніколи не ходжу без сукенки! Та я скоріше вмерла би, ніж з'явилася на людях без сукенки!

Рюмса розридалася і кинулася з вітальні в коридор. Хлипаючи, вона бігла у темряві, аж раптом спинилася як укопана, тремтячи від страху. їй пригадався загадковий моторошний сміх...

Маленька Рюмса вмить перестала плакати і позадкувала з коридору. Вона розпачливо шукала вхід до вітальні, але що довше шукала, то страшніше їй ставало. Нарешті їй трапилися якісь двері, і вона шарпнула клямку.

Однак кімната, куди вона увірвалася, не була вітальнею. У слабкому світлі Рюмса побачила ряд голів, відрубаних голів на жахливо довгих і тонких шиях з копицями волосся. Голови стояли обернені до стіни. "А якби вони дивилися на мене… – злякано подумала Рюмса. – Навіть уявити страшно, якби вони дивилися на мене…"

Вона була така настрашена, що навіть боялася ворухнутися, лише заворожено витріщалася на золотисті, чорні та руді кучері…

А тим часом у вітальні Хропсю точили докори сумління.

– Не ламай собі голову через Рюмсу, – переконувала її Доня Мюмлі. – Вона ображається на кожному кроці!

– Але ж має рацію, – пробурмотіла Хропся, оглядаючи свій животик. – Мені треба мати сукню.

– Ото ще! – буркнула Доня. – Не будь дурною…

– Ти ж носиш сукенку! – зауважила Хропся.

– Я – то інша справа, – безтурботно мовила Доня Мюмлі. – Розсуди, Мудрику, чи потрібна Хропсі сукня?

– Звичайно, якщо вона мерзне.

– Ні-ні, я ніколи не мерзну, – пояснила Хропся.

– Або якщо піде дощ, – запропонував Мудрик. – Але тоді мудріше придбати собі дощовика…

Хропся похитала головою і після короткої задуми сказала:

– Піду попрошу у Рюмси пробачення.

Узяла кишенькового ліхтарика і вийшла в коридор. Але там було порожньо.

– Рюмсо! – тихо покликала Хропся. – Мені подобається твій прямий проділ посередині, чуєш…

Рюмса не озивалася. Хропся помітила вузеньку смужку світла, що пробивалася з-під прочинених дверей, і підійшла ближче.

У кімнаті сиділа Рюмса, її годі було впізнати. Довгі золотисті пасма обрамляли стурбоване личко. Маленька Рюмса подивилася на себе в дзеркало і зітхнула. Потім взяла інше, не менш гарне волосся з пишними рудими кучерями, нагорнула собі на чоло гривку. Але й руді кучері їй не пасували. Нарешті Рюмса взяла тремтячими лапками перуку, яку приберегла насамкінець, бо вона їй найбільше подобалася. То було розкішне чорне-чоренне волосся з дрібними золотими блискітками. Затамувавши подих, Рюмса натягнула його на голову і якусь мить розглядала своє відображення. Потім поволі зняла перуку і понурила голову.

Хропся нечутно знову вислизнула в коридор. Вона розуміла, що Рюмса зараз воліє побути сама. Але Хропся не повернулася до решти, а рушила далі коридором. Вона вловила манливий приємний запах, запах пудри. Маленьке кружальце ліхтарика шугало то вгору, то вниз стінами і зрештою завмерло, висвітивши магічне слово "Гардероб".

– Одяг, – прошепотіла Хропся. – Сукні!

Натиснула клямку і зайшла досередини.

– О, яке чудо, – прожебоніла вона. – Яка краса! Сукні, сукні, сукні… Сукні висіли безконечними рядами, сотнями, тісно одна біля одної, скільки сягало око: блискуча парча, легкі хмаринки тюлі і лебединого пуху, квітчастий шовк та багряний оксамит – усе мерехтіло і переливалося блискітками, раз у раз спалахуючи, немов світло маяка.

Хропсі перехопило подих, вона обережно торкалася суконь, пригортала їх до себе, до свого серця, тулилася носом. Сукні шелестіли, пахли пилом та парфумами, огортали Хропсю м'якими фалдами.

Раптом вона облишила всю цю розкіш і хвильку постояла на голові.

– Це щоб трохи заспокоїтися, – прошепотіла сама до себе. – Треба заспокоїтися, інакше мене рознесе на шматки від щастя. їх так багато…

Перед обідом Рюмса сиділа в кутку вітальні і сумувала.

– Привіт! – гукнула Хропся й сіла поруч.

Рюмса скоса зиркнула на неї, але нічого не сказала.

– Я тинялася будинком, шукала собі сукню, – розповідала Хропся. – Знайшла сотні і страшенно зраділа!

Рюмса щось буркнула, що могло означати все що завгодно…

– А може, й не сотні, а тисячі, – продовжувала Хропся. – Я не могла на них надивитися, стільки переміряла, але від того тільки сумніше ставало на душі…

– Справді? – враз пожвавилася Рюмса.

– Так! Дивно, правда? Розумієш, їх надто багато, – вела далі Хропся. – Мені ніколи не переносити їх усіх і понад силу вибрати найгарнішу. Аж страшно стало, дивлячись на них! Якби там було лише дві сукні, я б одразу вибрала ліпшу…

– Так, це було б набагато легше, – повеселіла Рюмса.

– Тож я від них втекла, – завершила свою розповідь Хропся.

Якийсь час вони сиділи мовчки, спостерігаючи, як Мама Мумі-троля накриває стіл до обіду.

– Уяви собі, яка родина мешкала тут до нас! – знову озвалася Хропся. – Тисячі суконь! Підлога, що обертається, картини під стелею, напхом напханий гардероб… А ще паперові меблі і власний дощ! Як гадаєш, які вони були на вигляд?

Рюмса згадала розкішні кучері і зітхнула.

А за спинами Рюмси та Хропсі, з-поза запиленого мотлоху за паперовою пальмою поблискувало двоє маленьких уважних очиць. У них проглядала зневага. Спершу очиці розглядали вітальню, умеблювання, а потім спинилися на Мумі-мамі, яка саме накладала у мисочки кашу. Очі ще більше потемніли, а ніс зморщився від нечутного пирхання.

– Обід на столі! – гукнула Мама. Вона взяла зі столу тарілку з кашею і поставила на підлогу під пальмою.

Усі зібралися і посідали навколо столу.

– Мамо, – почав було Мумі-троль, простягаючи лапку за цукром. – Мамо, чи не думаєш ти… – і раптом замовк на півслові, цукерничка випала йому з лап і гримнула на підлогу. – Погляньте! – прошепотів він. – Погляньте!

Всі озирнулися. Від темного кутка відокремилася тінь. Щось сіре і зморшкувате протупцяло вітальнею, примружилося до сонця, затрясло вусами і витріщилося ворожим поглядом на родину Мумі-тролів.

– Я – Емма! – пихато відрекомендувалася стара театральна щуриха. – Хотіла лише вас повідомити, що ненавиджу кашу, а ви їсте її уже третій день…

– Завтра буде молочний суп, – пообіцяла, знітившись, Мама.

– Ненавиджу молочні супи, – відрубала Емма.

– Може, пані Емма сяде до столу, – запропонував Мумі-тато. – Ми гадали, що будинок покинутий, і тому…

– Будинок… – зневажливо пирхнула Емма. – Будинок! Це ніякий не будинок, – вона підійшла до столу, але не сіла.

– Вона на мене сердиться? – прошепотіла Рюмса.

– А що ти такого зробила, щоб на тебе сердитися? – здивувалася Доня Мюмлі.

– Нічого, – пробурмотіла ледь чутно Рюмса, опустивши носа в тарілку. – Просто у мене таке відчуття. Мені завжди здається, ніби всі на мене сердяться. Якби я була найгарнішою рюмсою на світі, тоді все було би зовсім інакше…

– Але якщо це не так, то про що можна говорити… – відказала Доня Мюмлі, продовжуючи наминати кашу.

– Чи родина пані Емми врятувалася? – співчутливо поцікавилася Мама Мумі-троля.

Емма не відповіла. Вона не зводила очей зі шматка сиру… Потім простягнула лапу і запхала сир до кишені. Її погляд помандрував далі і спинився на оладці.

– Це наше! – верескнула Маленька Мю і миттю всілася зверху на оладку.

– Так робити негарно, – дорікнула сестричці Доня Мюмлі. Вона зігнала крихітку, обтерла оладку і заховала її під скатертину.

– Любий Мудрику, – Мама враз заметушилася, – поглянь у коморі, чи не зосталося там чогось для пані Емми.

Мудрик кинувся виконувати доручення.

– Комора! – випалила Емма. – Комора! Це ж треба додуматися – назвати коморою суфлерську будку! Сцену – вітальнею, а лаштунки – картинами! Завісу охрестити портьєрою, а реквізит – дядечком Реквізитом! – вона аж побуряковіла і так наморщилася, що годі було відрізнити, де ніс, а де чоло. – Я рада! Страшенно рада, – перейшла Емма на вереск, – що майстер сцени Чепурун (вічна йому пам'ять!) не бачить вас! У вас поняття зеленого немає, що таке театр! Ви не знаєте про театр анічогісінько, навіть ще менше!

– Там була лише одна дуже стара салака, – сповістив Мудрик, повернувшись. – Якщо це, звичайно, не маленький оселедець…

Емма вихопила у нього з лап рибину і з високо задертою головою почовгала у свій куток. Вона там довго чимось гриміла, нарешті добула велику мітлу і відчайдушно заходилася мести підлогу.

– Що таке театр? – занепокоєно прошепотіла Мама Мумі-троля.

– Не знаю, – так само пошепки відповів Мумі-тато. – Щось таке, про що довідатися вкрай необхідно…

Надвечір у вітальні духмяно запахло горобиновим цвітом. Птахи тріпотіли крильми під стелею, полюючи за павуками, а Маленька Мю зустріла на килимі величезну страшну мураху.

Виявилось, що вони запливли у лісову гущавину, а ніхто цього навіть не помітив. Родина вкрай розхвилювалася, всі навіть забули про свій страх перед Еммою, скупчилися на краю вітальні над водою, жваво перемовляючись і розмахуючи лапами.

Будинок пришвартували до високої горобини. Тато Мумі-троля міцно прив'язав швартову мотузку до свого посоха й увіткнув його просто в дашок комори.

– Не смійте ламати суфлерську будку! – верескнула Емма. – Це вам театр чи казна-що?

– Напевно, театр, якщо пані Емма так каже, – покірно мовив Тато. – Але ніхто з нас не знає до пуття, що воно таке…

Емма мовчки витріщилася на нього, похитала головою, пересмикнула плечима і, зневажливо пирхнувши, далі заходилася підмітати.

Мумі-троль, задерши догори голову, розглядав квітучу крону високого дерева. Рої бджіл та джмелів дзижчали поміж білих квіточок, стовбур гарно вигинався, утворюючи немов колиску для якоїсь крихітки.

– Сьогодні я спатиму на дереві, – раптом випалив Мумі-троль.

– Я також! – одразу підхопила Хропся.

– І я! – закричала Маленька Мю.

– Ми спатимемо вдома, – категорично не погодилася з сестричкою Доня Мюмлі. – На дереві можуть повзати мурахи. Якщо тебе вкусить хоч одна, ти розпухнеш і станеш така велика, як помаранча.

– А я й хочу стати великою! Хочу стати великою! Хочу стати великою! – розвередувалася Маленька Мю.

– Будь слухняною, – вмовляла крихітку сестра, – бо прийде Мара і забере тебе з собою.

Мумі-троль усе ще стояв мов заворожений, розглядаючи зелене склепіння листя над головою. Йому здавалася, ніби він удома, в Долині Мумі-тролів. Він почав насвистувати собі під ніс, розмірковуючи, як приладнати мотузяну драбинку.

Але тут налетіла Емма.

– Не смій свистіти! – заверещала вона.

– Чому? – здивувався Мумі-троль.

– Свистіти у театрі – це погана прикмета, – стишивши голос, мовила Емма. – Навіть цього ви не знаєте…

Буркочучи і потрясаючи мітлою, вона пошкандибала у свій темний куток. Решта розгублено дивилися їй услід, на мить усім стало якось незатишно на душі. Та невдовзі неприємне відчуття забулося.

Надвечір Мумі-мама занесла на дерево постіль та спорядила маленький кошичок зі сніданком для Мумі-троля і Хропсі.

Рюмса спостерігала за її приготуваннями.

– Мені теж хотілося б хоч раз поспати на дереві, – озвалася вона.

– То в чому річ? – здивувалася Мама.

– Ніхто мене не запрошував, – скривджено сказала Рюмса.

– Рюмсочко, бери ковдру і лізь до решти, – запропонувала Мама.

– Ні, тепер мені вже перехотілося, – Рюмса подибала геть, сіла в куточку і заплакала.

"Ну чому все так складається, – міркувала вона. – Чому моє життя таке сумне і невеселе?"

Мумі-мамі не спалося тієї ночі. Вона лежала, прислухаючись до булькотіння води під підлогою, і ніяк не могла позбутися незрозумілої тривоги. Мама чула, як Емма човгала туди й сюди вітальнею. Десь у лісі вили незнані звірі.

– Мумі-тату… – пошепки покликала вона.

– Гм? – сонно відгукнувся з-під ковдри Тато.

– Щось мені тривожно…

– Усе буде гаразд, ось побачиш, – пробурмотів Тато і знову заснув.

Мама ще якийсь час полежала, вдивляючись у пітьму лісу, а потім теж заснула. У вітальні запала ніч.

Минула, напевно, година.

Вітальнею ковзнула сіра тінь і спинилася біля комори. То була Емма. Доклавши усіх своїх старечих сил, прикликавши на допомогу всю свою лють, вона витягнула Татового посоха з дірки у дашку комори і жбурнула його разом зі швартовим канатом далеко у воду.

– Клята суфлерська будка! – буркотіла Емма сама до себе. Прямуючи до свого кутка, схопила зі столу цукерничку й висипала цукор собі до кишені.

Звільнений з прив'язі будинок поплив за течією. Яскрава дуга синіх та червоних лампочок ще якийсь час мерехтіла поміж стовбурами дерев, а потім зникла, і лише блідий місяць осявав тепер ліс.

Розділ п'ятий

Про те, до чого призводить свист у театрі

Хропся прокинулася від холоду. Її гривка змокріла. Імла клубочилася поміж деревами, і вже за кілька кроків усе втрачало свої обриси, зникаючи у суцільній сірій пелені туману. Вологі стовбури почорніли, зате мереживо моху та лишайників на них посвітліло ще більше.

Хропся глибше пірнула під ковдру, щоб додивитися приємний сон. їй снилося, ніби носик у неї зовсім крихітний і дуже симпатичний. Однак поспати Хропсі не вдалося.

Раптом її охопив неспокій. Вона рвучко сіла й озирнулася навколо: дерева, туман і вода. Будинок зник. їх покинули напризволяще. На якусь мить вона немов заціпеніла, а потім нахилилася до Мумі-троля й обережно поторгала його за плече.

– Захисти мене! – шепотіла вона. – Будь ласка, захисти мене!

– Це нова гра? – спросоння запитав Мумі-троль.

– Ні, все відбувається насправді, – запевнила Хропся, дивлячись на нього повними жаху очима.

Довкола них, навіваючи сум, спадали у чорну ріку краплини води: крап! крап! Усі квіти облетіли за ніч. Похолодніло.

Друзі довго сиділи непорушно, тісно притулившись одне до одного. Хропся стиха плакала у подушку.

Врешті Мумі-троль підвівся і мимохідь потягнувся за сніданковим кошиком, що висів на гіллячці. У ньому лежали охайно загорнуті у шовковистий папір канапки, по дві кожного сорту. Він виклав їх рядочком, але їсти щось не хотілося.

Раптом Мумі-троль помітив, що Мама понадписувала кожен згорток: "Сир", або "Лише масло", або "Дорога ковбаса", або "Доброго ранку!". На останньому стояло: "Це від Тата". У ньому виявилася бляшанка крабового м'яса, яку Тато беріг ще від весни.

Мумі-троль відразу заспокоївся, збагнувши, що все не так уже й страшно.

– Досить плакати! – мовив він. – Ліпше берися до канапок! Будемо пробиратися далі лісом. І причеши свою гривку, мені подобається милуватись тобою – ти така гарна!

Увесь день Мумі-троль та Хропся перебиралися з дерева на дерево. Уже звечоріло, коли вони нарешті помітили, як крізь воду просвічує зеленкуватий мох. Що далі вони просувалися, то вище до поверхні води піднімався мох, аж доки зовсім не видряпався на сухе.

Як чудово було знову відчути під ногами тверду землю і тупцяти по м'якому, розкішному моховому килимі! Довкруги росли ялиці. У вечірній

тиші кували зозулі, а під густим ялиновим віттям витанцьовували рої комарів (на щастя, комарам не під силу прокусити шкіру мумі-тролів).

Мумі-троль простягнувся у моху. У голові йому все ще паморочилося від стрімкої течії, яка нестримно котила повз них бурхливі води.

– Я вдаватиму, ніби ти мене викрав, – зашепотіла Хропся.

– Так воно й було, – усміхнено відповів Мумі-троль. – Ти кричала і пручалася, а я таки тебе викрав!

Зайшло сонце, але ж у червні ніколи не темніє. Ніч була світлою, мрійною і сповненою чарів.

Віддалік, під ялиновим гіллям, спалахнула іскорка і за мить запалахкотіла вогнем. Там горів малесенький вогник з дрібних гіллячок та глиці, а навколо юрмилися крихітні лісові створіння, намагаючись закотити у вогонь ялинову шишку.

– Вони розпалюють купальський вогонь, – здогадалася Хропся.

– Справді, – засмутився Мумі-троль. – А ми зовсім забули, що сьогодні Купальська ніч.

Туга за домівкою вмить огорнула обох. Вони підвелися з моху і рушили далі, углиб лісу.

Вдома, у Долині Мумі-тролів, Мумі-тато завжди тримав для Купальської ночі яблучне вино. Ватру запалювали на березі моря, і звірята, повзики та розмаїті кузьки збиралися з усіх кінців Долини подивитися на купальський вогонь. Уздовж берега і на островах також горіли багаття, проте ватра родини Мумі-тролів була найбільшою. Коли полум'я здіймалося високо вгору, Мумі-троль заходив у тепле море, гойдався на хвилях та милувався вогнищем.

– Вогонь віддзеркалювався у морі, – замріяно згадував Мумі-троль.

– Так гарно було, – підхопила Хропся. – А коли багаття догоряло, ми зривали дев'ять різних квіток і клали собі під подушки, щоб наснилися віщі сни. Тільки ж не можна було й слова зронити, ні поки зриваєш квіти, ні потім.

– А тобі снилися віщі сни? – недовірливо запитав Мумі-троль.

– Звичайно. Завжди щось дуже приємне…

Ялиновий ліс порідів, з-поміж стовбурів раптом з'явився видолинок, наповнений тендітною нічною імлою, немов мисочка з молоком.

Мумі-троль та Хропся з острахом зупинилися на узліссі. З молочного серпанку прозирав маленький будиночок, димар і стовпці хвіртки були оповиті гірляндами з листя. З туману долинув дзеленькіт дзвоника, потім на мить стих і зазвучав знову. Однак з димаря не йшов дим, а у вікнах не світилося.

Доки Мумі-троль з Хропсею блудили лісом, у будинку на воді настав сумний ранок. У Мами Мумі-троля пропав апетит, вона сиділа у кріслі-гойдалці, раз у раз примовляючи:

– Бідні діточки, мій бідолашний маленький Мумі-троль! Зовсім самотні на дереві! Вони ніколи не знайдуть дороги додому! А як їм стане страшно, коли надійде ніч і запугикають сови…

– Сови кричать аж у серпні, – розраджував її Мудрик.

– Не має значення, – плакала Мама. – Завжди знайдеться хтось, хто моторошно кричить…

Мумі-тато засмучено розглядав дірку у дашку комори.

– Це моя вина, – мовив він.

– Не смій таке казати, – захвилювалася Мама. – Твоя палиця була, мабуть, надто стара і ветха, хто ж міг це знати! Може, вони таки зуміють віднайти дім! Я навіть впевнена, що зуміють!

– Якщо їх не з'їдять, – озвалася Маленька Мю. – Мурахи напевно покусали їх, і тепер вони стали більшими за помаранчі!

– Іди собі побався, – суворо звеліла Доня Мюмлі. – Бо інакше не одержиш десерту!

Рюмса одягнулася в усе чорне.

Вона забилася у куток і ридала, аж хлипала.

– Невже ти справді так жахливо тужиш за ними? – співчутливо поцікавився Мудрик.

– Ні, лише трішки, – відказала Рюмса. – Але шкода згайнувати таку нагоду й не наплакатись досхочу!

– Он як… – Мудрик розгубився, нічого не розуміючи.

Він намагався з'ясувати, як могло трапитися нещастя. Уважно оглянув дірку у дашку комори і підлогу вітальні. Знайти вдалося тільки ляду, накриту килимом, а під лядою булькотіла чорна вода. Мудрика відкриття дуже зацікавило.

– Може, це люк для сміття? – висловив він свою думку. – Або басейн? Якщо тільки отвір не призначався для викидання ворогів…

Та нікого той люк не цікавив. Лише Маленька Мю вляглася на живіт і дивилася у воду.

– Мабуть, таки для ворогів, – вирішила вона. – Чудова потайна пастка для малих і великих негідників!

Увесь день пролежала вона над краєм отвору, визираючи негідників, проте жодного, на жаль, побачити їй не вдалося.

Ніхто потім не докоряв Мудрикові.

Це трапилося перед самим обідом.

Емма не показувалася цілий день і навіть на обід не з'явилася.

– Може, захворіла? – стурбувалася Мумі-мама.

– Аякже! – хмикнула Доня Мюмлі. – Просто вона нагребла стільки цукру, що тепер харчуватиметься тільки ним!

– Мюмлечко, – втомлено попросила Мама, – піди таки й подивися, чи не захворіла пані Емма…

Доня Мюмлі подалася у закуток з пальмою.

– Мама Мумі-троля запитує, чи не скрутило вам, тітонько, шлунок від отого цукру, що ви у нас накрали? – запитала вона.

В Емми від злості аж вуса настовбурчилися. Та перш ніж вона спромоглася на відповідь, увесь будинок здригнувся від потужного поштовху, і підлога стала майже сторч.

Мудрик, намагаючись зберегти рівновагу, покотився униз разом з лавиною порцелянового посуду, а всі картини зірвалися зі стелі і вмить поховали під собою вітальню.

– Ми сіли на мілину! – приглушено долинув з-під купи оксамитових портьєр Татів голос.

– Мю! – закричала Доня Мюмлі. – Де моя сестра? Мю, відгукнися!

Але Маленька Мю не могла відгукнутися, навіть якби дуже хотіла, бо шубовснула крізь діру у підлозі просто у чорну воду.

Зненацька почулося неприємне моторошне квоктання. То сміялася Емма.

– Ось так! – потішалася вона. – Буде знати, як свистіти в театрі!

Розділ шостий

Про помсту парковому сторожеві

Якби Маленька Мю було трішки більшою, вона неодмінно би втопилася. Натомість її легко, немов бульбашку, виштовхнуло з круговерті, і крихітка, відфоркуючись та відпльовуючись, виринула на поверхню. Вона пливла, наче корок, і стрімка течія швидко несла її все далі і далі.

– Як весело! – сказала Маленька Мю сама до себе. – Ото моя сестра здивується!

Вона озирнулася навколо і помітила неподалік тацю для тістечок та скриньку з шитвом Мумі-мами. Трохи повагавшись (бо на таці вціліло ще кілька тістечок), крихітка вибрала таки скриньку і залізла досередини.

Вона довго досліджувала вміст скриньки, потім, не боячись, що їй хтось перешкодить, порізала на дрібну стружку кілька клубків вовни, скрутилася калачиком у пухнастій пряжі і заснула.

Скринька пливла собі і пливла за течією. Її занесло у бухту, де сів на мілину плавучий будинок; погойдавшись у прибережній осоці, вона врешті застрягла в намулі. Але Маленька Мю не прокинулася. Не прокинулася вона навіть тоді, коли рибацький гачок зачепився за скриньку. Гачок смикнувся, волосінь натягнулася, обережно підтягуючи улов.

Любий читачу, приготуйся до несподіванки! Випадковості та збіг обставин – то дивовижні речі! Нічого не знаючи одні про одних і не здогадуючись про пригоди одні одних, родина Мумі-тролів та Нюхмумрик опинилися того літнього вечора в тій самій бухті. Бо на березі стояв Нюхмумрик власною персоною у своєму старому зеленому капелюсі і зачудовано витріщався на скриньку для шитва.

– Клянуся своїм капелюхом, це котрась із маленьких мюмль, – ошелешено промовив він сам до себе, виймаючи з рота люльку.

Нюхмумрик торкнувся крихітки гачком і ласкаво сказав:

– Не бійся!

– Та я навіть мурах не боюся! – відповіла Мю, сідаючи у своєму кубельці.

Вони перезирнулися. Коли Нюхмумрик і Мю востаннє бачилися, Маленька Мю була такою крихітною, що її й побачити було годі, тож нічого дивного, що вони не впізнали одне одного.

– Ага, люба дитинонько, – сказав Нюхмумрик, чухаючи за вухом.

– Сам ти "ага"! – відрізала Мю.

Нюхмумрик зітхнув. Останнім часом він мав купу важливих справ і сподівався хоч трохи побути на самоті перед поверненням до Долини Мумі-тролів. А тут якась безпутна мюмля запхала до скриньки своє дитя… Це ж треба такому трапитися!

– Де твоя мама? – запитав він.

– Зжерли, – збрехала Маленька Мю. – Маєш щось попоїсти?

Нюхмумрик тицьнув люлькою у бік маленької каструльки з горохом, яка булькотіла на ватрі. Поблизу стояла ще одна – з гарячою кавою.

– Але ж ти, напевно, п'єш саме лише молоко? – засумнівався він.

Маленька Мю зверхньо пирхнула. Не зморгнувши й оком, вона одним душком випила аж дві чайні ложки кави і з'їла не менше чотирьох горошин.

Нюхмумрик залив вогонь водою.

– І що з тобою робити? – запитав він.

– Я знову захотіла спати, – повідомила Маленька Мю. – А найліпше мені спиться у кишенях.

– Он як, – навіть не здивувався Нюхмумрик, запиха– ючи крихітку собі до кишені. – Головне, що ти знаєш, чого хочеш.

Пухнасту пряжу Мю прихопила з собою.

Нюхмумрик помандрував далі прибережними левадами.

Велетенська хвиля втомлено притихла у бухті, тут в усій своїй розкоші пишалося літо. Єдиним свідченням вулканового гніву була хмара попелу та чудові багряні заходи сонця, якими так часто милувався Нюхмумрик. Він нічого не знав про те, що трапилося з його друзями у Долині Мумі-тролів, і гадав, що вони в затишному товаристві сидять на своєму ґанку і святкують Купала.

Інколи Нюхмумрикові спадало на думку, що Мумі-троль, напевно, виглядає його, та спершу він мусив залагодити важливу справу з парковим сторожем. А це можливо було зробити лише у Купальську ніч.

Завтра він усе владнає.

Нюхмумрик дістав губну гармонію і заграв свою давню пісеньку "В усіх звірят кокарди на хвостах".

Маленька Мю прокинулася й визирнула з кишені.

– Я знаю цю пісеньку! – вигукнула вона й заспівала своїм пронизливим, тоненьким, наче в комара, голосочком:

В усіх звірят кокарди, кокарди на хвостах,

Усі гемулі ходять в коронах і вінках.

А Мудрик затанцює, як місяць пропаде.

Співай, маленька Рюмсо, хай туга одійде!

У Мумрика в садочку тюльпани розцвіли,

Голівками кивають з ранкової імли.

Минає ніч, і зорі згасають золоті,

А Мюмля капелюшок шукає в самоті.

– Звідки ти її знаєш? – здивувався Нюхмумрик. – Співаєш, майже не фальшуючи! Дивне ти дитя!

– Можеш у цьому навіть не сумніватися! – відказала Мю. – До того ж, у мене є таємниця.

– Таємниця?

– Ага, таємниця! Про грозу, яка зовсім не є грозою, і про вітальню, котра обертається. Але нічого не скажу!

– Я теж маю таємницю, – сказав Нюхмумрик. – Вона у моєму наплічнику. Скоро ти її побачиш, бо я поквитаюся з одним старим негідником!

– Великим чи малим? – поцікавилася Мю.

– Малим.

– Це добре, – схвально кивнула голівкою Мю. – З малими негідниками легше дати собі раду.

Дуже задоволена, вона знову залізла у пухнасту пряжу, а Нюхмумрик обережно покрокував уздовж довгого паркана, на якому то тут, то там виднілися таблички:

Сторож і Сторожиха мешкали разом – у парку, звичайно. Вони підрізали й обчімхували кожне дерево у формі кулі чи куба, всі стежки

вирівнювали ледь не під лінійку. Не встигала трава підрости, її одразу ж підстригали, і травинкам доводилося знову з усієї сили пнутися вгору.

Зелені галявинки були обгороджені високими парканами, і скрізь миготіли таблички з чорними написами про заборону того чи іншого.

До цього жахливого парку щодня приходили двадцять чотири затуркані малюки, яких десь забули або загубили. То були пухнасті лісові дитинчата, котрим не подобався ні парк, ані пісочниця, де їх змушували бавитися, а їм так кортіло полазити по деревах, постояти на голові, пострибати у траві…

Того не розуміли Сторож зі Сторожихою, які пильнували діток, примостившись по боках пісочниці.

Що було робити малюкам? Найдужче їм праглося закопати у пісок ненависних вартових, але дітки були надто малі, щоб упоратися з ними.

Ось до цього парку і прийшов Нюхмумрик з Маленькою Мю у кишені. Він скрадався уздовж паркана, поглядаючи на свого старого заклятого ворога – Сторожа.

– Що ти хочеш з ним зробити? – поцікавилася Мю. – Повісити, зварити чи напхати з нього опудало?

– Налякати! – сказав Нюхмумрик, міцніше стиснувши у зубах люльку. – Існує лише одна істота в усьому світі, яку я шалено ненавиджу, – оцей парковий сторож. Я поздираю усі таблички з його пришелепуватими заборонами!

Нюхмумрик пошпортався у наплічнику і витягнув звідти велику торбину, наповнену дрібними блискучими білими зернятами.

– Що це? – запитала Маленька Мю.

– Насіння гатіфнатів, – відповів Нюхмумрик.

– Ого! – здивувалася Мю. – А хіба гатіфнати народжуються із насіння?

– Ясна річ! – потвердив Нюхмумрик. – Уся складність у тому, що сіяти зернята можна лише під вечір на Купала.

І він заходився обережно жбурляти насіння у траву з-поміж штахет паркана. Нюхмумрик обійшов увесь парк, на кожному кроці висіваючи гатіфнатів (щоправда, досить рідко, аби, сходячи, вони не переплелися лапками). Спорожнивши торбину, він сів, налаштувавшись чекати результату.

Сонце почало хилитися до заходу, однак усе ще пригрівало, і гатіфнати пішли в ріст. То тут, то там на охайно підстрижених галявинках повитикалися маленькі білі цяточки, схожі на шапочки печериць.

– Поглянь на отого! – звернув Нюхмумрик увагу Мю на нову парость. – Скоро з'являться й очка!

І справді – не минуло багато часу, як з-під землі виринула пара очиць.

– Вони дуже наелектризовані при народженні, – зауважив Нюхмумрик. – Дивись, уже й лапки видно!

Тепер гатіфнати пнулися угору, аж тріщало, але Сторож нічого не помітив, бо пильнував малят. А навколо нього сотнями лізли з трави білі створіннячка, лише ніжки поки що залишалися в землі. Парком поповз сморід сірки й паленої гуми. Сторожиха принюхалася.

– Що так смердить? – дивувалася вона. – Хто з вас попустив повітря, діти?

Ураз землю під ногами пронизали слабкі електричні розряди. Сторож занепокоєно переступав з ноги на ногу. Ґудзики на його уніформі тихо потріскували. Раптом Сторожиха скрикнула і вискочила на лавку, показуючи тремтячим пальцем на траву.

Гатіфнати вже виросли до своїх природних розмірів і з усіх боків посунули щільним муром на Сторожа – їх приваблювали наелектризовані ґудзики. Повітря пронизували маленькі блискавиці, а ґудзики тріщали все голосніше. Раптом вуха Сторожа засвітилися, у волоссі застрибали іскри, потім перескочили на носа – за мить Сторож сяяв з ніг до голови! Схожий на сліпуче сонце, кинувся він до воріт парку, а на п'яти йому наступала армія гатіфнатів.

Сторожиха тієї миті саме перелазила паркан. У пісочниці зостався лише гурт геть спантеличених малюків.

– Геніально! – з глибокою повагою у голосі мовила Маленька Мю.

– А ти сумнівалася? – запишався Нюхмумрик, зсунувши капелюха на потилицю. – А тепер ми позриваємо всі таблички та плакати, і хай кожна билиночка росте собі на втіху!

Усе своє життя Нюхмумрик прагнув знищити всілякі таблички, які забороняли йому те, що він найдужче любив, і тепер аж тремтів від збудження та солодкого передчуття. Почав з плакату:

Потім здер:

А далі пішло:

Малята-лісовенята витріщалися на нього, не тямлячись від здивування. Потроху вони починали розуміти, що Нюхмумрик прийшов порятувати їх. Вони покинули пісочницю і скупчилися навколо нього.

– Ідіть додому, малята, – звелів Нюхмумрик. – Ідіть, куди хочете!

Але лісовенята не розійшлися, навпаки, не відступали від нього ні на крок. Навіть коли вся робота була завершена і Нюхмумрик закинув на спину свій наплічник, щоб продовжити мандри, малюки тупцяли біля його ніг.

– Досить уже, дітоньки, – сердився він. – Повертайтеся до своїх мам!

– Може, у них нікого немає, – захвилювалася Маленька Мю.

– Але ж я не звик мати справу з дітьми! – ледь не плакав Нюхмумрик. – Я навіть не знаю, чи подобаються вони мені!

– Зате ти подобаєшся їм! – усміхнулася Маленька Мю.

Нюхмумрик розгублено дивився на мовчазну зачаровану зграйку малечі довкола своїх ніг.

– Наче мені тебе мало, – буркнув він. – Що ж, ходімо. Ото вже клопіт на мою голову…

Нюхмумрик помандрував далі левадами з двадцятьма чотирма лісовенятами "на хвості", ламаючи собі голову, що він робитиме, коли вони зголодніють, промочать ноги або дістануть кольки в животі.

Розділ сьомий

Про небезпеки Купальської ночі

О пів на одинадцяту вечора напередодні Купала, саме у той час, коли Нюхмумрик завершив споруджувати курінь з ялинового віття для своїх

двадцяти чотирьох малюків, на іншому краю лісу стояли, прислухаючись, Мумі-троль та Хропся.

Дзвоник у тумані перестав теленькати, ліс спав, а маленький будиночок сумно позирав на них своїми чорними шибками.

Однак будиночок не стояв упорожні, там сиділа Чепуруля, слухала, як цокає годинник і минає час. Інколи вона підходила до вікна, визирала у світлу ніч, і тоді стиха подзеленькував дзвоник на чубчику її шапочки. Теленькання дзвоника завжди підбадьорювало Чепурулю, але нинішнього вечора наганяло ще більшого смутку. Вона зітхала, поверталася до кімнати, знову підходила до вікна, то сідала за стіл, то вставала.

На столі Чепуруля поставила три тарілки і три келихи, букет квітів, а в кухні на плиті грівся пиріг, що вже аж почорнів від довгого чекання.

Чепуруля глянула на годинник, на гірлянди над дверима, на своє відображення у дзеркалі, сперлася руками на стіл і заплакала. Шапочка зсунулася їй на носа, при тому скорботно дзенькнувши дзвіночком, сльози поволі скочувалися у порожню тарілку.

Не завжди легко бути Чепурулею.

Саме в ту мить у двері постукали.

Чепуруля підхопилася з-за столу, швиденько висякала носа і кинулася відчиняти.

– О-о! – вихопилося у неї розчаровано.

– Вітаємо зі святом Купала! – привіталася Хропся.

– Дякую! – розгубилася Чепуруля. – Дуже, дуже дякую. І вам теж бажаю гарного свята!

– Ми зайшли тільки запитати про один будинок, тобто запитати, чи не з'являвся тут останнім часом такий собі театр? – запитав Мумі-троль.

– Театр? – недовірливо перепитала Чепуруля. – Ні, навпаки… тобто я хотіла сказати, нічого подібного…

Запала коротка мовчанка.

– Що ж, тоді ми підемо далі, – мовив Мумі-троль.

Хропся глянула на застелений стіл, гірлянди над дверима.

– Сподіваюся, свято вдасться! – приязно усміхнулася вона.

Раптом мордочка Чепурулі зморщилася, і вона знову заплакала.

– Не буде ніякого свята! – хлипала вона. – Пиріг пересох, квіти зів'яли, годинник відлічує час – і ніхто не приходить! Вони ніколи не прийдуть! У них зовсім немає родинних почуттів!

– Хто не прийде? – співчутливо поцікавився Мумі-троль.

– Та, дядечко з дружиною! – вигукнула Чепуруля. – Щоліта посилаю їм запрошення, а вони не приходять!

– То спробуй запросити когось іншого! – запропонував Мумі-троль.

– Інших родичів у мене немає, – пояснила Чепуруля. – До того ж, існує обов'язок запрошувати родичів на святкові обіди!

– Хочеш сказати, що запрошуєш лише з обов'язку, і тобі це не надто подобається? – намагалася з'ясувати Хропся.

– Звичайно, не подобається, – втомлено потвердила Чепуруля, сідаючи до столу. – Мій дядечко з дружиною такі нудні…

Мумі-троль з Хропсею сіли поряд з нею.

– Може, вони не люблять веселитися… – знову озвалася Хропся. – Запроси ліпше нас, ми зовсім не нудні!

– Справді? – здивувалася Чепуруля. По ній було видно, як глибоко вона замислилася.

Ураз помпончик на її шапочці задерся угору, і дзвоник радісно теленькнув.

– То, власне кажучи, – заговорила вона спроквола, – нема жодної потреби запрошувати отих родичів, якщо нікому з нас вони не цікаві? Правда?

– Звичайно, – підтримала Хропся.

– І ніхто не образиться, що решту свого життя я святкуватиму та забавлятимуся з ким мені заманеться? Навіть якщо це не мої родичі?

– Ані одна душа не образиться! – запевнив Мумі-троль.

Чепуруля запроменіла від утіхи, ніби важкий камінь упав їй з душі.

– То насправді все так просто? – не йняла вона віри. – Як гарно! Ми вперше у моєму житті весело відсвяткуємо Купала. Ще й як

відсвяткуємо! Я вам страшенно вдячна, що ви влаштували мені таке чудове свято!

Однак Чепуруля навіть не здогадувалася, наскільки чудовим стане це свято!

– Вип'ємо за тата і маму! – проголосив Мумі-троль, вихиляючи келиха. (Саме цієї миті Мумі-тато на борту театру піднімав келиха за здоров'я свого сина. "За повернення Мумі-троля, – мовив він урочисто. – За Хропсю і Маленьку Мю!")

Усі були ситі і задоволені.

– А тепер розпалимо купальське вогнище! – запропонувала Чепуруля. Вона загасила лампу і запхала до кишені сірники.

Надворі все ще не споночіло, було видно кожну щонайменшу билинку. За верхівками ялиць, там, де заховалося сонце, завмерла червона смуга, щоб знову розцвісти новим сходом дня.

Вони побрели безгомінним лісом до прибережних левад, де біла ніч навіть не думала тьмяніти.

– Як дивно пахнуть уночі квіти, – озвалася Чепуруля.

Ледь чутний запах паленої гуми слався понад луками, потріскувала електричними розрядами трава.

– Схоже на гатіфнатів, – спантеличено принюхався Мумі-троль. – Але ж у цю пору року вони зазвичай мандрують світами...

Раптом Хропся за щось зашпорталася.

– БІГАТИ БОСОНІЖ ЗАБОРОНЕНО! – прочитала вона вголос. – Фе, які дурниці! Погляньте, та тут ціла купа нікому не потрібних табличок!

– Яке щастя, коли все дозволено! – радісно вигукнула Чепуруля. – Яка розкішна ніч! Може, спалимо оті таблички? Розведемо з них купальську ватру і танцюватимемо, доки всі не згорять!

Запалахкотіла купальська ватра! Вогонь з ревом кидався на таблички з написами: СПІВАТИ ЗАБОРОНЕНО! РВАТИ КВІТИ ЗАБОРОНЕНО! СИДІТИ НА ТРАВІ ЗАБОРОНЕНО!

Вогонь весело пожирав великі чорні літери, а жмути іскор злітали у бліде небо. Густий дим поплив понад левадами, зависаючи у повітрі білими килимами. Чепуруля витанцьовувала на тонких ніжках навколо ватри, розсипаючи запаленою гіллячкою навколо себе жарини та співаючи:

– Ніяких дядечків! Ніяких тітоньок! Ніколи, ніколи, ніколи! Бім-белі-бам-белі-бу!

Мумі-троль з Хропсею сиділи рядочком, милуючись вогнем.

– Цікаво, що зараз робить моя мама? – озвався Мумі-троль.

– Святкує, звичайно, – відповіла Хропся.

Таблички горіли, розсипаючи феєрверки іскор навкруги, а Чепуруля нетямилася від радості і голосно вигукувала: "Ура!"

– Мене хилить на сон, – зізнався Мумі-троль. – Скільки квіток треба зірвати? Дев'ять?

– Дев'ять, – підтвердила Хропся. – Але пообіцяй, що не промовиш при тому ні слова!

Мумі-троль урочисто кивнув головою на знак згоди. Він помахав лапами на всі боки, що мало би означати "на добраніч, побачимося завтра", і почалапав мокрою від роси травою.

– Я також хочу збирати квіти! – чорна від сажі, усміхнена Чепуруля виринула з-поза димової завіси. – Я теж хочу поворожити. А ти знаєшся на ворожбі? – запитала вона у Хропсі.

– Я знаю одне дуже страшне купальське ворожіння, – прошепотіла Хропся. – Але воно таке жахливе, що й назви не має…

– Нинішньої ночі я нічого не боюся! – вигукнула Чепуруля і бадьоро дзеленькнула дзвоником.

Хропся роззирнулася довкола, потім нахилилася до Чепурулі і зашептала у її нашорошене вухо:

– Спершу треба крутнутися сім разів навколо себе, бурмочучи заклинання й тупаючи ногами, потім позадкувати до криниці і зазирнути досередини. А тоді побачиш у воді свого нареченого!

– А як його витягнути з криниці? – спантеличено запитала Чепуруля.

– Ет, ти ж побачиш тільки його обличчя, – відказала Хропся. – Відображення у воді! Але спочатку слід назривати дев'ять різних квіток. Раз, два, три – почали! Якщо промовиш хоч слово, ніколи не вийдеш заміж!

Доки поволі догоряла ватра, а левадами шелестів ранковий вітерець, Хропся з Чепурулею зривали свої чаклунські букети. Час від часу вони переглядалися і весело реготали, бо сміх не впливає на чари.

Зненацька перед ними з'явилася криниця.

Чепуруля поворушила вухами.

Хропся кивнула і враз зблідла.

Обидві одразу закружляли навколо себе, забурмотіли заклинання і затупали ногами. Сьомий викрутас забрав багато часу, бо їм стало страшно уже не на жарт. Та раз уже розпочав ворожіння у ніч на Купала, треба довести справу до кінця, інакше зовсім невідомо, чим усе скінчиться.

Серце ледь не вискакувало їм з грудей, коли вони позадкували до криниці й спинилися.

Хропся взяла Чепурулю за лапку. Смуга на сході стала ширшою і забарвила дим від купальської ватри у пурпуровий колір.

Товаришки враз обернулися й зазирнули у криницю.

І побачили там себе, край цямриння та рожеве небо.

Вони чекали, тремтячи усім тілом. Довго чекали.

Раптом – о ні, навіть розповідати страшно! – раптом побачили позад себе велику голову, яка віддзеркалювалася у воді. Голову гемуля!

То був злий, бридкий гемуль у поліцейському кашкеті!

Мумі-троль саме зривав дев'яту квітку, коли почув розпачливий крик. Він кинувся на допомогу і налетів на величезного гемуля, котрий однією лапою тряс Хропсю, а іншою – Чепурулю.

– Тепер усі троє підете до в'язниці! – кричав гемуль. – Бісові підпалю вачі! Мара би вас ухопила! Спробуйте лиш заперечити, що то не ви позривали таблички і спалили їх! Тільки спробуйте!

Спробувати вони, ясна річ, не могли, бо ж заприсяглися не зронити ні слова!

Розділ восьмий

Про те, як писати п'єсу

Годі собі й уявити, що було би, якби Мумі-мама, прокинувшись уранці на Купала, довідалася, що Мумі-троль сидить у в'язниці! А якби хтось розповів Доні Мюмлі, що її маленька сестричка, загорнувшись у пухнасту пряжу, мирно спить у курені з ялинових гіллячок, якого для неї спорудив Нюхмумрик!

Нічого цього вони не знали, а тому їм не залишалося нічого іншого, як сподіватися на ліпше. Хіба вперше доводилося мумі-тролям та їхнім друзям потрапляти у такі пригоди, що іншим родинам навіть і не снилися? Але ж усе закінчувалося щасливо!

– Маленька Мю звикла давати собі раду, – заспокоювала Доня Мюмлі. – Я більше хвилююся за того, хто ненароком опиниться поряд з нею…

Мумі-мама визирнула з будинку. Надворі дощило.

"Хоч би вони не застудилися", – подумала вона, обережно сідаючи на ліжко. Тепер усе доводилося робити обережно, бо відколи будинок застряг на мілині, підлога у помешканні так і не випросталася. Мумі-татові довелося поприбивати всі меблі цвяхами. Обіди стали справжньою мукою: посуд скочувався на долівку або трощився ущент при спробі Тата поприбивати тарілки до стільниці.

Усіх не полишало відчуття, ніби вони стали альпіністами. Постійне ходіння нахиленою підлогою, коли одна нога ступає вище, а інша нижче, непокоїло Мумі-тата – він побоювався, що ноги почнуть рости нерівномірно. (Хоча Мудрик слушно вважав, що при ходінні у протилежному напрямку, згори вниз, ноги можуть вирівнятися).

Емма, як завжди, невтомно мела мітлою.

Вона натужно спиналася догори підлогою, пхаючи поперед себе купку сміття; десь на півдорозі сміття скочувалося вниз, і Емма починала все спочатку.

– Як на мене, було би практичніше замітати згори вниз, – доброзичливо порадила Мумі-мама.

– Ніхто тут не сміє повчати мене, як мести, – відрубала Емма. – Я завжди так замітала сцену, відколи одружилася з маестро Чепуруном, і робитиму так до самої смерті…

– А де зараз чоловік пані? – поцікавилася Мама Мумі-троля.

– Помер, – відказала Емма з гідністю. – Йому на голову впала залізна завіса – розкололися обидві…

– Ой, бідолашна, бідолашна Емма! – забідкалася Мама.

Емма пошаруділа в кишені і дістала звідти пожовклу фотографію.

– Отаким був Чепурун у молодості, – мовила вона. Мама Мумі-троля поглянула на знімок. Маестро Чепурун сидів перед картиною з намальованими пальмами. Він мав величезні вуса, поряд примостилася якась дуже заклопотана на вигляд істота з маленькою шапочкою на голівці.

– Який він статечний, – мовила Мама. – А картину я впізнаю…

– Це лаштунки для "Клеопатри", – холодно пояснила Емма.

– О, то юна дама поряд називається Клеопатрою? – запитала Мама.

Емма вхопилася за голову.

– "Клеопатра" – це назва вистави, – втомлено процідила вона. – А юна дама поряд з Чепуруном – його манірна племінниця Чепуруля. Дуже несимпатична дівиця! Щороку посилає нам запрошення на святкування Купала, однак я ніколи не відповідаю. Вона, напевно, має лише одне на меті – влаштуватися до театру…

– А ви її не пускаєте? – у голосі Мами зазвучали докірливі нотки.

Емма роздратовано відставила мітлу.

– Все, більше не можу! – скрикнула вона. – Ви нічогісінько не тямите в театрі. Ані дрібки! Ба, навіть ще менше… І досить на цьому!

– Може, пані Емма буде така ласкава і спробує мені трохи розтлумачити, – ніяково попросила Мама Мумі-троля.

Емма трохи повагалася та врешті вирішила бути такою ласкавою… Примостилася біля Мами на краю ліжка й почала розповідь:

– Театр – це не вітальня і не корабельна пристань. Театр – найважливіша річ у світі, бо там показують, якими повинні бути люди, якими мріють стати (хоча не кожному вистачає відваги на це) і якими вони є насправді.

– Та це ж виправний заклад! – жахнулася Мама.

Емма терпляче похитала головою. Взяла аркуш паперу і тремтячою лапою намалювала для Мумі-мами театр. Вона все розтлумачила і попідписувала, щоб Мама, бува, не забула.

Доки Емма малювала, решта родини згуртувалася навколо неї.

– Ось так було, коли ми грали "Клеопатру", – розповідала Емма. – Увесь салон (я маю на увазі не ваш салон-вітальню) заповнений глядачами, які сиділи, затамувавши подих, бо ж це була прем'єра (прем'єра – це вистава, яку грають уперше). Я, як завжди, засвітила після заходу сонця вогні рампи, і перед самим підняттям завіси тричі стукнула по підлозі. Ось так!

– А навіщо? – здивувалася Доня Мюмлі.

– Задля ефекту, – зблиснула Емма маленькими очицями. – Немов стук Долі, розумієте? Завіса піднімається… Червоний прожектор вихоплює постать Клеопатри… Публіка завмирає!

– І Реквізит там був? – втрутився Мудрик.

– Реквізит – це кімната, в якій зберігається все необхідне для вистави, – пояснила Емма й одразу повела далі: – Примадонна була неймовірно вродливою, фатальною…

– Примадонна? – перепитала Рюмса.

– Так, найголовніша серед актрис. Вона завжди грає найкращі ролі, а всі її забаганки негайно виконуються. Але мені й задарма…

– Хочу бути примадонною, – знову урвала розповідь Рюмса. – Тільки роль хотіла би трагічну. Щоб можна було скрикувати і ридати…

– Тоді довелось би тобі грати в трагедії чи драмі, – пояснила Емма. – І померти в останньому акті...

– О, як я цього хочу! – вигукнула Рюмса, розпашіла від збудження. – Стати зовсім не схожою на себе! Ніхто би не сказав: "Он іде Рюмса!" Усі б говорили: "Погляньте на сумну даму в червоному оксамиті... то велика примадонна... вона так настраждалася..."

– Ти гратимеш для нас? – запитав Мудрик.

– Я? Гратиму? Для вас? – прошепотіла Рюмса, сльози набігли їй на очі.

– Я теж хотіла би стати примадонною! – вигукнула Доня Мюмлі.

– Що ж би ти грала? – недовірливим поглядом окинула її Емма.

Мама Мумі-троля глянула на Мумі-тата.

– Гадаю, за допомогою Емми ти зміг би поставити п'єсу, – мовила вона. – Мемуари зумів написати, а складати рими, напевно, не набагато важче.

– Ет, не вмію я писати п'єси, – почервонів Мумі-тато.

– Ще й як умієш, любий, – не відступилася Мама. – А ми вивчимо напам'ять написане тобою, і з усіх околиць приходитимуть подивитися, як ми граємо в театрі. Багато-багато люду збереться – купа! Всі розповідатимуть своїм знайомим, як чудово було в театрі, зрештою, про нас почує Мумі-троль і знайде дорогу додому. Всі повернуться додому, і ми чудово заживемо знову! – завершила Мама і сплеснула від радості в долоні.

Друзі недовірливо перезирнулися, потім глянули на Емму. Емма сплеснула лапами:

– Це буде щось жахливе! Але якщо ви так неодмінно хочете зазнати фіаско, справа ваша… Я допомагатиму вам порадами… Інколи… якщо матиму час… – і вона продовжила свою розповідь про те, як грають у театрі.

Увечері Тато Мумі-троля завершив роботу над п'єсою і зачитав її вголос присутнім. Усі уважно слухали, а коли Мумі-тато закінчив читати, ніхто не зронив і слова.

Врешті озвалася Емма:

– Ні! Ні-ні-ні! Ні і ще раз ні!

– Так погано? – засмутився Тато.

– Ще гірше! Ось послухайте самі:

Не боюся левів я,

Убиваю їх щодня!

Жахливо!

– Але я наполягаю, щоб у п'єсі був лев, – уперто стояв на своєму Мумі-тато.

– Писати слід гекзаметром! Гек-за-мет-ром! А не римувати!

– Що таке гекзаметр? – запитав Мумі-тато.

– Тамта-ратам-тарара-тара-там-там-тамтара-там– там – ось як, – пояснила Емма.

Мумі-тато повеселів.

– Це просто!

– Перепишіть усе наново гекзаметром, – порадила Емма. – І пам'ятайте, що у справжній драмі у доброму старому стилі всі мають бути пов'язані родинними путами.

– Як же герої сердитимуться один на одного, якщо вони родичі? – несміливо зауважила Мумі-мама. – Та й без принцеси ніяк не обійтися! П'єса повинна мати щасливий кінець! Так сумно, коли хтось помирає…

– Це ж трагедія, любонько, – заперечив Тато. – В останній сцені хтось обов'язково повинен умерти… Можливо, навіть усі, за винятком одного… А може, й без винятку. Так сказала Емма.

– Хай я умру! – викликалася Рюмса.

– Можна мені вбити Рюмсу? – попросила Доня Мюмлі.

– А я думав, що Мумі-тато напише детектив… – протягнув розчаровано Мудрик. – Історію, в якій би всіх підозрювали, з численними цікавими версіями для роздумів…

Мумі-тато рішуче підвівся з-за столу, позбирав аркуші й ображено кинув:

– Якщо вам не подобається моя п'єса, пишіть собі самі!

– Що ти, любий! – сполошилася Мама. – Нам страшенно сподобалося! Хіба ні, дітоньки?

– Дуже сподобалося! – залунали одностайні голоси.

– Ось бачиш! П'єса всім припала до вподоби! Доведеться лише трішки змінити сюжет і стиль письма… А я припильную, щоб тобі ніхто не заважав, і поставлю біля тебе великий таріль з карамельками.

– Гаразд, – погодився Мумі-тато. – Тільки лева я таки залишу!

– Звичайно, хай буде лев!

Мумі-тато невтомно працював. Ніхто не наважувався не те що слово сказати, – навіть поворухнутися. Написавши сторінку, Тато зразу прочитував її уголос. Мумі-мама раз у раз досипала в таріль карамельок. Усіх переповнювало збудження від передчуття великих звершень.

Уночі ніхто не міг заснути.

Емма відчула, як до неї повертається колишня сила і впевненість. Вона не могла думати ні про що інше, окрім генеральної репетиції.

Розділ дев'ятий

Про одного нещасного тата

Того самого дня, коли Мумі-тато написав свою п'єсу, а Мумі-троль потрапив до в'язниці, Нюхмумрик прокинувся від дощу, який просочувався крізь віття куреня. Обережно, щоб не розбудити малюків, він визирнув надвір – навколо мокрою стіною стояв ліс. На килимі зірчастих квіток пишно зеленіла папороть, та Нюхмумрик гірко шкодував, що замість квітів тут не росте ріпа.

"Напевно, так почуває себе справжній батько, – думав він. – Чим я годуватиму нині дітлахів? Маленькій Мю вистачить і кількох квасолин, але ж ті чортенята спорожнять увесь рюкзак і навіть не помітять!"

Нюхмумрик поглянув на діток-лісовенят, котрі солодко спали в моху.

– Тепер вони промокнуть і пчихатимуть, – понуро мовив сам до себе. – І це ще не найгірше! Я не знаю, як їх розважати. Курити вони не хочуть. Мої розповіді їх лякають. А якщо стоятиму на голові увесь день, то навіть під осінь не встигну добратися до Долини Мумі-тролів. Як було би гарно, якби Мумі-мама взяла їх усіх під свою опіку!

"О, Мумі-тролю… – несподівано розчулився Нюхмумрик. – Ми знову зможемо купатися під місячним сяйвом, а потім вести довгі розмови у нашій печері…"

Раптом одне з малят, котрому привидівся страшний сон, розплакалося. Попрокидалися інші й собі заревіли за компанію.

– Цю-цю-цю! Траля-ля! – кинувся заспокоювати малечу Нюхмумрик.

Та марно.

– Їм зовсім з тебе не смішно! – втрутилася Маленька Мю. – Треба робити так, як моя сестра. Скажи їм, що коли не замовкнуть, то ти їх усіх повбиваєш… Потім перепросиш і почастуєш карамельками.

– Це допомагає? – запитав Нюхмумрик.

– Не дуже.

Нюхмумрик розібрав курінь і пожбурив у кущі ялівцю.

– Ось так слід учинити з домом, у якому вже не живеш, – сказав він.

Лісовенята вмить замовкли і наморщили мокрі від дощу носики.

– Падає дощ, – сказало одне.

– Я хочу їсти, – озвалося інше.

Нюхмумрик безпорадно подивився на Маленьку Мю.

– Налякай їх Марою! – порадила крихітка. – Так робить моя сестра.

– І ти відразу слухаєшся?

– Ще чого! – зареготала Мю, аж за живота схопилася.

Нюхмумрик важко зітхнув.

– Вставайте! Ходімо! – звелів він. – Покваптеся, якщо хочете щось побачити!

– Що саме? – навперебій питали малюки.

– Щось… – Нюхмумрик невизначено змахнув лапкою у повітрі.

– Так ти собі ніколи не даси з ними ради, – похитала голівкою Маленька Мю.

Вони брели й брели лісом. А дощ падав і падав.

Лісовенята пчихали, губили черевички і раз у раз допитувалися, чому їм ніхто не дає канапок. Одні чубилися, інші сварилися, котресь напхало до носа ялинової глиці, ще одне покололося об їжака.

Нюхмумрик уже навіть був готовий пошкодувати Сторожиху. Одне малятко він примостив на капелюсі, двох посадив собі на плечі, ще двох ніс попід пахвами.

Мокрий, нещасний Нюхмумрик насилу продирався крізь хащі чорниць.

І саме в ту мить, коли він уже зовсім зневірився, попереду з'явилася галявина. Посередині стояла хатинка з комином та хвірткою, увитими гірляндами зів'ялого листя. Ледь тримаючись на ногах від утоми, Нюхмумрик дочовгав до дверей, постукав, почекав.

Ніхто не відчинив.

Він знову погрюкав, уже сильніше.

Тиша.

Тоді Нюхмумрик штовхнув двері і зайшов досередини. Удома нікого не було. Квіти на столі зів'яли, годинник зупинився. Нюхмумрик опустив діточок на долівку, а сам підійшов до холодної плити, на якій засихав пиріг. Потім зазирнув до комори. Малюки мовчки водили за ним поглядом.

Якийсь час панувала тиша. З комори Нюхмумрик повернувся, несучи горщик з квасолею.

– Можете наїдатися тепер квасолею, доки не луснете, – сказав він. – Ми тут трохи перепочинемо, заспокоїмося, а я тим часом з'ясую, як вас звати. Подайте мені вогню для люльки!

Усі малюки як один кинулися припалювати Нюхмумрикові люльку.

Трохи згодом у кухонній плиті весело палахкотів вогонь, а на шворці підсихали сукеночки та штанята. Посеред столу парував великий горщик з квасолею, за вікном із сірого неба періщила злива. Чутно було, як дощові краплі барабанять по даху і потріскують дрова у плиті.

– То що? – запитав Нюхмумрик. – Кому кортить побавитися у пісочниці?

Лісовенята глянули на нього і весело розсміялися, наминаючи квасолю Чепурулі.

Але Чепуруля навіть не здогадувалася, що має гостей, бо саме сиділа у в'язниці за негідну поведінку.

Розділ десятий

Про генеральну репетицію

Йшла генеральне репетиція п'єси Мумі-тата, і, хоча до вечора ще було далеко, горіли всі вогні рампи.

Бобрам було обіцяно контрамарки на прем'єру, яка мала відбутися наступного дня, – за це вони стягнули театр з мілини на глибоку воду. Щоправда, підлога все-таки трохи кособочилася, що створювало певні незручності.

Сцену затуляла завіса, червона і таємнича, а перед театральним помостом погойдувалася на хвильках невеличка флотилія човнів. Цікаві глядачі, прихопивши зі собою канапки (бо ж генеральна репетиція триває довго), чекали від самого сходу сонця.

– Мамо, а що таке генеральна репетиція? – запитало маленьке їжаченя в одному з човнів.

– Найостанніша спроба перед виступом, аби пересвідчитися, чи все йде, як годиться, – пояснила Мама їжачиха. – Завтра відбудеться справжня вистава, і за те, щоб подивитися її, доведеться платити. А сьогодні для таких бідних їжаків, як ми, безкоштовно.

Однак сховані завісою актори зовсім не були певні, що все йде як годиться. Мумі-тато знову переписував п'єсу. Рюмса плакала.

– Ми ж казали, що обидві хочемо умерти в кінці п'єси! – обурювалася Доня Мюмлі. – Чому ж тільки її з'їдає лев? Ми казали, що обидві будемо нареченими лева. Чи ви забули?

– Добре, добре, – дратувався Тато. – Лев спершу з'їсть тебе, а потім – Рюмсу. Тільки не заважайте, я намагаюся думати гекзаметром!

– Що тепер робити з родинними путами? – стурбовано поцікавилася Мумі-мама. – Учора Доня Мюмлі була одруженою з твоїм сином, котрий зараз подорожує. То тепер Рюмса – його дружина, а я – її мама? Тоді Доня Мюмлі залишається незаміжньою…

– Не хочу бути незаміжньою, – відрізала Доня.

– Будете сестрами! – майже у розпачі вигукнув Мумі-тато. – Отож, Доня Мюмлі – твоя невістка. Тобто моя… Я мав на увазі, твоя тітка!

– Ні, так не піде, – втрутився Мудрик. – Якщо Мумі-мама вам дружина, то ваша невістка ніяк не може бути їй тіткою.

– Яке це має значення! – вибухнув Мумі-тато. – Не писатиму жодної п'єси!

– Заспокойтеся! – озвалася раптом Емма з неочіку– ваним від неї розумінням ситуації. – Усе владнається. Врешті-решт, публіка зовсім не для того ходить до театру, аби щось у ньому збагнути.

– Люба Еммо, – попросила Мумі-мама, – сукня надто вузька на мене… весь час розходиться на спині.

– Пам'ятай, – напучувала Емма з повним ротом шпильок, – ти не повинна мати веселого виразу обличчя, коли увійдеш і скажеш, що її син занапастив свою душу брехнею!

– Я постараюся бути сумною! – пообіцяла Мумі-мама.

Рюмса зубрила свою роль. Раптом вона відкинула геть аркуші і заголосила:

– Я тут надто радісна! Ця роль мені зовсім не підходить!

– Цить, Рюмсо! – суворо урвала її Емма. – Ми починаємо! Освітлення готове?

Мудрик увімкнув жовтий прожектор.

– Червоний! Червоний! – зарепетувала Доня Мюмлі. – Мій вихід червоний! Вічно він усе наплутає…

– З кожним може трапитися, – незворушно мовила Емма. – Всі приготувалися?

– Я не знаю своєї ролі, – запанікував Мумі-тато. – Не пам'ятаю жодного слова!

Емма заспокійливо поплескала його по плечі:

– У цьому теж немає нічого дивного… Усе точнісінько так і має відбуватися на генеральній репетиції!

Емма тричі грюкнула по підлозі, у човнах на морі запанувала тиша. Гаряча хвиля щастя переповняла її старече тіло, коли вона піднімала завісу.

Захоплений шепіт прошелестів рядами нечисленних глядачів. Більшості з них ніколи раніше не доводилося бачити театру. Перед ними у червоному освітленні з'явився похмурий скелястий ландшафт. З правого боку сцени біля комоди із дзеркалом (затягненим чорною тканиною) сиділа у тюлевій сукенці заквітчана паперовим віночком Доня Мюмлі. Якусь мить вона зацікавлено спостерігала за глядачами, а потім впевнено і виразно задекламувала:

Умру я нинішньої ночі, хоч невинність моя волає до самих небес.

О, море, море, обернися в кров, а ти зробись, весняна земле, громом.

Вродлива, наче пуп'янок троянди, із юності росою на чолі, я долею покарана жорстоко.

Раптом за кулісами почулося пронизливе завивання Емми:

О, згубна ніч!

О, згубна ніч!

О, згубна ніч!

З-за лівих лаштунків сцени вийшов Мумі-тато з недбало перекинутим через плече плащем, повернувся до публіки і продекламував тремтячим голосом:

Родинні пута й приятельську сув'язь доводиться порвати, бо ж мене обов'язок мій кличе.

Ах, невже корону відбере у мене сестра мого онука?

Мумі-тато помітив свою помилку і поквапився її виправити:

Ах, невже корону відбере у мене тітка племінника мого?

Мумі-мама виткнулася з-поза куліси і зашепотіла:

Ах, невже корону відбере у мене сестра моєї невістки?

– Добре, добре, – буркнув Тато. – Тут пропускаємо…

Він зробив крок у бік Доні Мюмлі, заховався за комоду і грізно проголосив:

– Тремти, невірна Мюмло! Чуєш, як потрясає кліткою страшнючий лев і виє з голоду до місяця?

Запала довга пауза.

…і виє з голоду до місяця! –

Тато повторив репліку голосніше.

Але нічого не відбувалося.

Мумі-тато обернувся до лаштунків:

– Чому не рикає лев?

– Не буду рикати, доки Мудрик не повісить місяць, – вперлася Емма.

– Рюмса обіцяла зробити місяць, але не дотримала слова, – виправдовувався Мудрик.

– Добре, добре, – квапно погодився Тато. – Хай Рюмса виходить негайно, бо я вже й так втратив натхнення…

Рюмса спроквола випливла на сцену у багряній оксамитовій сукні. Вона надовго завмерла, затуливши лапками очі та смакуючи, як воно – бути примадонною. Відчуття було неперевершене!

– О, яке щастя, – прошепотіла Мумі-мама, подумавши, що Рюмса забула текст.

– Це митецька пауза, – стиха зашипіла Рюмса.

Вона, похитуючись, підійшла до краю рампи і простягла руки до публіки.

Щось клацнуло. То Мудрик увімкнув вентилятор у прожекторній ложі.

– У них є пилосос? – здивувався їжачок.

– Цить! – шикнула на нього Мама їжачиха.

Трагічним голосом Рюмса почала декламувати:

– О, яке щастя бачити, як твоя голова розколюється на шматки…

Вона необачно ступила ще один крок, заплуталася у довгій сукні і впала просто до їжаків у човен.

Глядачі бурхливо зааплодували і знову підняли актрису на сцену.

– Не хвилюйтеся, панночко, – шепнув їй поважного віку бобер. – Відкушуйте їй голову, і вже!

– Кому? – розгубилася Рюмса.

– Тітці небоги, ясна річ, – підбадьорливо підштовхнув Рюмсу бобер.

– Вони все невірно зрозуміли, – зашепотів Тато на вухо Мумі-мамі. – Негайно рятуй ситуацію, виходь на сцену!

Мумі-мама похапцем підібрала поділ своєї сукні і з'явилася на очі публіці з приязною й трішки ніяковою усмішкою на устах.

– О, доле! Заховай своє обличчя у чорному, мов ніч, посланні, яке я тобі несу!

– промовила Мама радісно.

– Твій син вдався до зради і занапастив твою душу брехнею!

О, згубна ніч!

О, згубна ніч!

О, згубна ніч!

– вила за лаштунками Емма.

Мумі-тато тривожно поглядав на Маму.

– Введіть лева, – шепнула вона, намагаючись допомогти йому.

– Введіть лева! – повторив за нею Тато. – Введіть лева! – гукнув він ще раз досить невпевненим голосом, а тоді як рикне: – Лева сюди давайте!!!

За сценою почувся шалений тупіт. Нарешті з'явився лев. Один бобер правив передніми ногами, інший – задніми. Публіка вищала від захвату.

Лев на мить завагався, тоді підступив до краю рампи, вклонився і раптом роз'їхався навпіл.

Публіка заплескала у лапи і почала розходитися.

– Це ще не кінець! – закричав Мумі-тато.

– Любий, завтра вони прийдуть знову, – втішала його Мама. – Емма каже, що без невеличкого провалу під час генеральної репетиції не може бути вдалої прем'єри.

– Ну, якщо вона так каже… – заспокоївся Тато. – У кожному разі під час багатьох сцен п'єси глядачі сміялися, – додав він задоволено.

Рюмса трималася осторонь, намагаючись вгамувати своє розхвильоване серденько.

– Вони аплодували мені! – шепотіла вона сама до себе. – О, яка я щаслива! Я завжди, завжди буду такою щасливою, як нині!

Розділ одинадцятий

Про те, як обдурити тюремного наглядача

Наступного ранку по всіх усюдах було розіслано програмки. Розмаїте птаство літало над бухтою і розкидало театральні афіші. Яскраві афішки,

намальовані Мудриком та Донею Мюмлі, сіялися над лісом, берегом, левадами, морем, плавно опускалися на дахи будинків, осідали у садках.

Одна програмка залетіла на подвір'я в'язниці і лягла до ніг Гемулеві, котрий подрімував на сонечку, насунувши на носа поліцейського кашкета.

Він одразу запідозрив, що програмка не що інше, як таємне послання його в'язням, підхопив аркуш і міцно затиснув його в кулаку.

Зараз під його наглядом перебувало не менше трьох в'язнів, найбільше відтоді, як він вивчився на тюремного наглядача. Востаннє Гемуль пильнував злочинців два роки тому, тож не дивно, що він так боявся якоїсь каверзи.

Отож, Гемуль почепив на носа окуляри і пробіг очима написане.

– Прем'єра, – прочитав він.

– Театр? – замислено мовив сам до себе Гемуль, знімаючи окуляри.

У його гемулячому серці зринув напівзабутий щемкий спогад з дитинства. Колись тітонька, мамина сестра, брала його з собою до театру. У виставі йшлося начебто про принцесу, котра заснула у трояндових кущах. Це було так гарно, Гемулеві тоді все дуже сподобалося.

Йому зненацька знову захотілося побувати у театрі.

Але хто ж пильнуватиме в'язнів?

Він не знав жодного гемуля, котрий міг би його підмінити. Бідний наглядач міркував і так і сяк, але придумати нічого не міг. Гемуль

притулився носом до залізної клітки, що стояла позад нього у затінку, і сказав:

– Мені б так хотілося піти сьогодні увечері до театру…

– Театр! – нашорошив вушка Мумі-троль.

– Дають виставу "Наречені Лева", – пояснив Гемуль, простягаючи крізь прути клітки програмку. – Але я не знаю, кого залишити замість себе біля вас…

Мумі-троль з Хропсею глянули на програмку і пере– зирнулися.

– Це, напевно, щось про принцес. Я так давно не бачив жодної маленької принцеси! – поскаржився Гемуль.

– Тоді неодмінно слід піти до театру й подивитися на неї, – запевнила його Хропся. – Можливо, маєш якогось доброго родича, котрий погодиться вартувати нас…

– Справді, маю двоюрідну сестру, – зрадів Гемуль. – Але вона надто добра. Може пожаліти вас і випустити на волю…

– Коли нас стратять? – враз вихопилася Чепуруля.

– Ет, ніхто вас не буде страчувати. Сидітимете у клітці, доки не визнаєте свій злочин. Потім зробите нові таблички і п'ять тисяч разів напишете слово "Заборонено".

– Але ж ми не винні… – почала було Чепуруля.

– Так-так-так, – урвав її Гемуль. – Уже чули… Всі ви так кажете!

– Послухай, – втрутився знову Мумі-троль. – Якщо ти нині не підеш до театру, то потім усе життя жалкуватимеш про це… Там неодмінно будуть принцеси. Наречені Лева…

Гемуль знизав плечима і важко зітхнув.

– Не будь такий упертий, – умовляла його Хропся. – Приведи сюди свою двоюрідну сестру, щоб ми на неї подивилися. Добрий наглядач все-таки ліпший, ніж ніякий…

– Ваша правда, – понуро погодився Гемуль.

Він підвівся і почовгав кудись у кущі.

– Ото дива! – вигукнув Мумі-троль. – Пригадуєте, що нам наснилося у ніч на Купала? Лев! Величезний лев, якого вкусила за лапу Маленька Мю! І ось що вони там удома придумали!

– Мені снилося, що у мене з'явилася купа нових родичів, – сказала Чепуруля. – Який жах! Я ж тільки-но позбулася старих!

У цей час повернувся Гемуль. За ним дріботіла неймовірно маленька і сухорлява налякана Гемулиха.

– То як, попильнуєш їх, доки я повернуся? – запитав у неї Гемуль.

– А вони не кусаються? – боязко прошепотіла Гему– лиха, котра жодним чином не вписувалася у рід гемулів (з точки зору гемулів, звісно).

Гемуль лише пирхнув і простягнув їй ключі від клітки.

– Звичайно, – мовив він, – якщо ти їх випустиш, то вони миттю схрумають тебе, отак: "Хрум-хрум!" А тепер я піду переодягнутися до прем'єри. Бувайте!

Щойно Гемуль зник з очей, Гемулиха одразу взялася до плетива, раз у раз кидаючи полохливі погляди на клітку.

– Що ти плетеш? – привітно поцікавилася Хропся.

Маленька Гемулиха здригнулася.

– Не знаю, – налякано прошепотіла вона. – Просто, коли я плету, почуваю себе спокійніше.

– Можеш виплести мені шкарпетки? Такий гарний колір пряжі… – попросила Хропся.

Маленька Гемулиха глянула на плетиво і замислилася.

– Мабуть, у тебе є знайома, котра мерзне у лапки? – запитала Чепуруля.

– Є, моя подруга…

– Я теж знаю одну, що мерзне у лапки, – охоче підтримувала розмову Чепуруля. – Дружина мого дядечка, вона працює в театрі. Там, кажуть, такі шалені протяги! Жахливо працювати в театрі!

– Тут також тягне з усіх боків! – поскаржився Мумі-троль.

– Про це мав би подбати мій двоюрідний брат, – несміливо сказала Гемулиха. – зачекайте трішки, я виплету вам шкарпетки…

– Ми помремо, доки дочекаємося їх, – понуро буркнув Мумі-троль.

Маленька Гемулиха занепокоїлася й обережно підійшла до клітки.

– Може, обгорнути клітку ковдрою? – запитала вона.

Троє в'язнів лиш пересмикнули плечима і ще тісніше пригорнулися один до одного, цокочучи зубами, наче від холоду.

– Ой, невже ви справді застудилися? – злякалася Гемулиха.

Хропся натужно закашляла.

– Хтозна, – прохрипіла вона, – чи не допомогло б мені горнятко чаю з чорної порічки…

Маленька Гемулиха вагалася. Притулившись носом до плетива, довго не зводила з друзів погляду.

– Якщо ви помрете… – озвалася нарешті тремтячим голосом. – Якщо ви помрете, моєму двоюрідному братові стане зовсім нецікаво вартувати вас.

– Я теж такої думки, – погодилася з нею Чепуруля.

– Мабуть, треба зняти мірки з ваших лапок, щоб виплести шкарпетки? – ніяковіла Гемулиха.

Друзі жваво закивали головами.

Тоді вона відчинила клітку і несміливо запропонувала:

– Можна запросити вас на чай? З чорною порічкою… А шкарпетки дістанете, щойно виплету. Як добре, що вам спало на думку попросити у мене шкарпетки! Плести тоді стає набагато цікавіше. Гадаю, ви розумієте, що саме я маю на увазі?

Усі вирушили додому до маленької Гемулихи пити чай. Виявилося, що вона до чаю напекла купу тістечок, гостина затягнулася. Доки вони частувалися, посутеніло. Тоді Хропся підвелася з-за столу і сказала:

– Нам час іти. Дуже дякуємо за чай!

– Мені так шкода, що доводиться знову замикати вас у клітку, – вибачалася Гемулиха, знімаючи з цвяшка ключі.

– А ми зовсім не маємо наміру повертатися до в'язниці, – мовив Мумі-троль. – Ми хочемо повернутися додому, до театру.

Маленькій Гемулисі сльози набігли на очі.

– Мій двоюрідний брат страшенно образиться! – схлипнула вона.

– Але ж ми ні в чому не винні! – скрикнула Чепуруля.

– То чому ви зразу цього не сказали? – втішилася Гемулиха. – У такому разі, повертайтеся, звичайно, до театру! Мабуть, я попливу разом з вами і сама все поясню своєму братові. Так буде найліпше…

Розділ дванадцятий

Про прем'єру

Доки маленька Гемулиха частувала у себе вдома наших друзів чаєм, програмки та афіші все ще кружляли понад лісом. Одна з них залетіла на галявину і прилипла до свіжопросмоленого даху будиночка.

Двадцять чотири малюки-лісовенята одразу ж видряпалися на дах, щоб підібрати аркушик. Кожне з них рвалося особисто передати програмку Нюхмумрикові, але папірець був дуже тонкий, тож афішка вмить перетворилася на двадцять чотири крихітні афішки (кілька клаптиків, до того ж, упали в комин і згоріли).

– Тобі лист прийшов! – галасували малята, скочуючись, з'їжджаючи, зісковзуючи з даху.

– Кляті бісенята! – розсердився Нюхмумрик, котрий саме прав їхні панчішки за будинком. – Чи ви забули, що лише вранці ми просмолили дах? Хочете, щоб я вас покинув, викинув у море чи повбивав?

– Нічого такого не хочемо! – заверещали вони. – Ліпше прочитай свого листа!

– Певно, ви хотіли сказати листи… – буркнув Нюхмумрик, витираючи мильні руки до волосся найближчого дитинчати. – Ага, ага… Що ж це за такий таємничий лист?

Він розклав на траві зім'яті клаптики і спробував стулити докупи рештки афішки.

– Читай уголос! – вимагали малюки.

"Драма на один акт, – поволі читав Нюхмумрик. – Наречені Лева… (тут, здається, бракує шматочка). Плата за вхід – усе їстівне… (ай-ай-ай!)… сьогодні ввечері, після заходу сон… (ага, сонця)… якщо не буде вітру та дощу (дуже добре!)… час спа… (ні, не розібрати…)…посеред Ялинової бухти".

– Ага, – підсумував Нюхмумрик, звівши на лісовенят погляд. – Це, любі мої звірята-малята, ніякий не лист, а театральна афіша. Сьогодні увечері у Ялиновій бухті, без жодного сумніву, відбудеться вистава. Чому вони влаштовують її на воді, відомо, мабуть, хіба самому Ангелові-хоронителеві усіх малих звірят… Може, їм у виставі потрібні хвилі?

– А дітям вхід туди заборонено? – поцікавилося найменше лісовенятко.

– Там справжній лев? – закричали навперебій інші. – Ми підемо туди? Зараз?

Нюхмумрик обвів дітлахів поглядом і зрозумів, що їм необхідно побувати в театрі.

"Можливо, вдасться заплатити за вхід горщиком квасолі, – міркував він, стурбовано насупивши чоло. – Якщо його, звичайно, вистачить… ми ж уже з'їли чималенько… Лиш би вони не подумали, що всі двадцять чотири – мої рідні діти… Сором буде… А чим нагодувати їх завтра?"

– Ти не радий, що ми підемо до театру? – найменше лі– совенятко вкрадливо потерлося носом до його штанів.

– Страшенно радий! – виринув із задуми Нюхмум– рик. – А зараз треба вас повідчищати від смоли. Хоч трішки… Маєте носові хустинки? То ж драма…

Носовичків ні в кого не було.

– Нічого не вдієш, – зітхнув Нюхмумрик. – Доведеться вам витирати носи подолами сукенок чи тим, що під лапу потрапить…

Сонце вже майже схилилося до небокраю, коли Нюхмумрик нарешті впорався з усіма штанятами та сукенками. Звичайно, всієї смоли

відчистити не вдалося, та принаймні було видно, що він доклав до цього зусиль.

Неймовірно збуджені й урочисті, вони подалися до Ялинової бухти.

Нюхмумрик крокував попереду з горщиком квасолі, а за ним парами чемно дріботіли малята-лісовенята, розчесані на прямий поділ від чубчика до хвоста.

Маленька Мю виспівувала, сидячи у Нюхмумрика на капелюсі. Вона загорнулася в паперову етикетку від кави, бо увечері могло похолодніти.

Біля самого берега відчувалося пожвавлення з нагоди прем'єри, всю бухту заполонили човни, що прямували до театру.

Добровільний оркестр гемулів грав на плоту біля самої рампи, яка сяяла вогнями.

Було тихе гарне надвечір'я.

Нюхмумрик найняв човна за дві пригорщі квасолі і попрямував на середину бухти.

– Мумрику! – уже десь на півдорозі гукнуло його старше дитинча.

– Що там? – обернувся Нюхмумрик.

– Ми маємо для тебе подарунок, – сказало лісовеня і густо зашарілося.

Нюхмумрик покинув веслувати, дістав з кишені люльку, а старше дитинча вийняло з-за спини щось зіжмакане невизначеного кольору.

– Це кисет для тютюну, – ледь чутно промовило воно. – Ми всі потайки його вишивали!

Нюхмумрик взяв подарунок, зазирнув досередини (то була одна зі старих шапочок Чепурулі) і понюхав.

– Там малинове листя для недільної люльки! – гордо пискнуло найменше дитинча.

– Чудовий кисет, – схвально кивнув головою Нюхмумрик. – Я залюбки посмакую малиновим тютюном у неділю…

Він з вдячністю потиснув кожному лісовеняткові лапку.

– Я не вишивала, – озвалася з капелюха Маленька Мю. – Але це була моя ідея!

Човен плавно підплив до самої рампи.

– Чи всі театри такі, як оцей? – здивовано наморщила носика Маленька Мю.

– Гадаю, так, – потвердив Нюхмумрик. – Коли почнеться дійство, завіса підніметься, і вам усім доведеться замовкнути – ані пари з уст. Глядіть, не шубовсніть у воду з переляку, якщо на сцені відбуватиметься щось страшне. А по закінченню слід голосно плескати в долоні, щоб усі бачили, як вам сподобалася вистава.

Лісовенята вмить принишкли.

Нюхмумрик крадькома роззирнувся навсібіч, чи ніхто, бува, з них не сміється, але глядачі не зводили заворожених поглядів з освітленої

завіси. Лише один літнього віку гемуль підвеслував до їхнього човна і попросив заплатити за вхід.

Нюхмумрик простягнув йому горщика з квасолею.

– Це за всіх? – запитав гемуль, рахуючи малят.

– Не вистачить? – занепокоївся Нюхмумрик.

– Вистачає, ще й вам трохи зостанеться, – заспокоїв його гемуль і відсипав квасолі з горщика. – Все має бути по справедливості.

Раптом оркестр перестав грати, всі зааплодували.

Навколо запала тиша.

За завісою пролунали три голосні удари.

– Я боюся, – прошепотіло найменшеньке, хапаючи Нюхмумрика за рукав.

– Тримайся за мене, і все буде гаразд, – підбадьорив крихітку Нюхмумрик. – Он бачиш, вже піднімають завісу!

Перед численними глядачами постав скелястий пейзаж. Праворуч сиділа Доня Мюмлі у тюлевій сукенці і з паперовими квітами у волоссі.

Маленька Мю перехилилася через криси Нюхмумрикового капелюха і сказала:

– Варитися мені в окропі, якщо це не моя старуленція-сестричка!

– То Доня Мюмлі – твоя родичка? – оторопів Нюхмумрик.

– Та я ж увесь час торочу тобі про мою сестру, – невдоволено буркнула Мю. – Чи ти зовсім мене не слухаєш?..

Нюхмумрик прикипів поглядом до сцени. Люлька погасла. Він не зводив очей з Мумі-тата, котрий саме вийшов з-за лаштунків, декламуючи якусь нісенітницю про купу родичів та одного Лева.

Зненацька Маленька Мю зістрибнула Нюхмумрикові на коліна й обурено зашипіла:

– Чому Мумі-тато такий лютий на мою сестру? Він не сміє на неї кричати!!!

– Ша, помовч, це ж тільки вистава, – відмахнувся Нюхмумрик неуважно.

Він бачив перед собою маленьку товстунку в червоному оксамиті, яка без кінця торочила про те, яка вона щаслива, однак чомусь здавалося, ніби її діймає нестерпний біль.

Хтось невідомий раз у раз завивав за лаштунками щось про згубну ніч.

З дедалі більшим здивуванням Нюхмумрик витріщився на Маму Мумі-троля, яка теж з'явилася на сцені.

"Що найшло на родину Мумі-тролів? – чудувався він. – Вони завжди були щедрі на вигадки, але це вже занадто! Ще, чого доброго, й сам Мумі-троль вибіжить на сцену, щось декламуючи.

Але замість Мумі-троля з'явився Лев і грізно рикнув.

Малята-лісовенята заверещали з переляку і мало не булькнули за борт.

– Що за нісенітниця, – бурчав у сусідньому човні Гемуль у поліцейському кашкеті. – Анітрохи не схоже на ту чудову виставу, яку я бачив у молодості, – про сплячу красуню у трояндових хащах. Я тут нічого не розумію!

– Не бійтеся, – вгамовував малят Нюхмумрик. – Лев зроблений зі старого покривала на ліжко!

Але малеча йому не вірила. Вони ж бачили, як Лев ганяє за Донею Мюмлі навколо сцени. Маленька Мю верещала що було сили.

– Рятуйте мою сестру! – волала вона. – Убийте Лева!

Розпач додав їй спритності, вона вискочила на сцену, кинулася на Лева й уп'ялася гострими зубками йому в задню лапу.

Лев зойкнув і роз'їхався навпіл.

Публіка бачила, як Доня Мюмлі підхопила на руки Маленьку Мю, котра ніжно потерлася до неї носиком, і зауважила, що актори уже не декламують свій текст гекзаметром. До речі, глядачі не мали нічого проти, бо нарешті почали розуміти, про що йдеться у виставі.

А йшлося у ній про когось, кого велика хвиля віднесла далеко від рідних місць, кому довелося зазнати небезпечних пригод і врешті таки пощастило повернутися додому. А тепер усі нетямилися від радості і збиралися покавувати.

– Ось тепер вони, на мою думку, грають ліпше, – задоволено зауважив Гемуль.

Нюхмумрик заходився висаджувати по одному своїх малят на сцену.

– Мої вітання, Мумі-мамо! – радісно загукав він. – Чи не подбали б ви про оцю малечу задля мене?

Вистава ставала чимраз цікавішою. Вся публіка невдовзі перебралася на сцену, щоби взяти участь у дійстві, тобто у поїданні вхідної плати, яка негайно з'явилася на обідньому столі у вітальні. Мама Мумі-троля звільнилася від купи спідниць, які їй лише заважали, і метушилася навколо гостей, роздаючи горнятка на каву.

Оркестр заграв марш гемулів.

Мумі-тато насолоджувався нечуваним успіхом своєї п'єси, а Рюмса променіла від щастя не менше, ніж під час генеральної репетиції.

Ураз Мама Мумі-троля завмерла посеред сцени, горнятко випало їй з рук на підлогу і розбилося.

– Він повернувся, – прошепотіла вона, і всі навколо замовкли.

Приглушені удари весел чулися з присмерку дедалі ближче. Тихо подзеленькував дзвіночок.

– Мамо! – загукав хтось. – Тату! Я повернувся додому!

– А це що таке? – скрикнув Гемуль. – Мої в'язні! Хапайте їх, доки вони не спалили увесь театр!

Мама Мумі-троля кинулася до краю рампи. Вона побачила, як синочкові випало з лап весло, коли він розвертав човен. Мумі-троль розпачливо намагався орудувати одним веслом, але човен тільки

кружляв на місці. На кормі сиділа маленька сухорлява миловидна Гемулиха і щось кричала, але її ніхто не слухав.

– Тікай! – загукала Мумі-мама. – Тут поліція!

Вона не знала, що накоїв її синочок, але ні хвилини не сумнівалася у порядності його вчинків.

– Хапайте моїх в'язнів! – репетував Гемуль. – Вони спалили всі паркові таблички і змусили світитися паркового Сторожа!

Публіка, на мить розгубившись, збагнула, що вистава триває. Усі покинули каву і підбігли до рампи подивитися, що робиться внизу.

– Хапайте їх! – лютував Гемуль.

Глядачі аплодували.

– Заждіть! – спокійно урвав Гемуля Нюхмумрик. – Тут закралося якесь непорозуміння. Це ж я позривав усі таблички у парку! А що, парковий Сторож справді світиться?

Гемуль обернувся й уп'явся поглядом у Нюхмумрика.

– Уявляєте, яка економія для Сторожа, – невимушено торохтів Нюхмумрик, підходячи ближче до рампи. – Жодних тобі рахунків за електрику! Можливо, він навіть зможе припалювати від себе люльку або варити яйця на голові…

Гемуль враз замовк. Він поволі підходив ззаду до Нюхмумрика, розчепіривши свої великі лапи, щоб ухопити його за комір. Крок за кроком, чимраз ближче, ось він кидається вперед – і наступної миті…

Сцена закружляла у запаморочливому темпі. Почувся сміх Емми, але зовсім не зневажливий, а радісний, переможний.

Усе відбулося так раптово, що глядачі не встигли зрозуміти, що сталося. Актори і глядачі втратили рівновагу, попадали на долівку і тепер кружляли разом зі сценою. Двадцять чотири малюки-лісовенята накинулися на Гемуля й уп'ялися зубками в його уніформу.

Нюхмумрик зграбно, наче тигр, перестрибнув рампу й опинився в одному з порожніх човнів. Човника Мумі-троля перевернула зустрічна хвиля, тож Хропсі, Чепурулі та маленькій Гемулисі не залишалося нічого іншого, як добиратися до театру вплав.

– Браво! Браво! Біс! – шаленіла публіка.

Виринувши з води, Мумі-троль поплив до Нюхмумрикового човна.

– Здоров був! – привітався він, хапаючись за борт. – Я страшенно радий бачити тебе!

– Привіт! Залазь досередини. Побачиш, як треба тікати від поліції!

Мумі-троль заліз до човна, а Нюхмумрик так наліг на весла, прямуючи до виходу з бухти, що тільки завирувало за ними.

– Прощавайте, мої любі малята! – гукнув він. – Дякую за допомогу! Будьте чемними й охайними та не видряпуйтеся на свіжо просмолений дах!

Гемулеві нарешті пощастило скотитися з рухомої сцени і звільнитися з-під купи малят-лісовенят та ошалілих глядачів, котрі закидали його букетами квітів. Лаючись, він сів у човна і повеслував навздогін утікачам.

Та було вже надто пізно: Нюхмумрика поглинула ніч.

Навколо запанувала незвична тиша.

– Ага, то це ти, – спокійно мовила Емма, розглядаючи мокру Чепурулю. – Щоб не думала, ніби шлях до театру усіяний трояндами!

Розділ тринадцятий

Про Покарання та Винагороду

Довший час Нюхмумрик веслував мовчки. Мумі-троль розглядав на тлі нічного неба такі знайомі контури його старого капелюха та кільця диму з люльки, що поволі здіймалися вгору.

"Тепер усе буде добре", – думалося Мумі-тролеві.

Вигуки та оплески у них за спиною поступово стихали, і невдовзі чувся тільки плюскіт весел.

Береги виднілися темною смужкою віддалік.

Ні Мумі-тролеві, ані Нюхмумрикові розмовляти, власне кажучи, не кортіло. До пори до часу. їм нікуди поспішати: попереду довге, багате на обіцянки літо. А зараз достатньо останніх вражень: драматична зустріч, події цієї ночі, напружена втеча… Навіщо зайві розмови!

Човен, зробивши півколо, рушив до берега.

Мумі-троль збагнув, що Нюхмумрик намагається збити зі сліду переслідувачів. Далеко у темряві засюрчав свисток Гемуля, йому вторував інший.

Коли човен ткнувся носом в очерет під деревами, над бухтою зійшов повний місяць.

– А тепер уважно слухай, що я тобі скажу, – мовив Нюхмумрик.

– Слухаю, – Мумі-троль відчув, як вітер нових пригод напинає свої вітрила.

– Повертайся до решти, – продовжував Нюхмумрик. – Забирай із собою всіх, хто захоче повернутися в Долину Мумі-тролів, і приводь їх сюди. Хай не тягнуть за собою жодних меблів! Мусите поквапитися, доки гемулі (а хто їх знає, як не я) не виставили у театрі свою варту. Ніде дорогою не затримуйся і не бійся. Білі червневі ночі не бувають страшними!

– Гаразд, – слухняно погодився Мумі-троль.

Він трішки зачекав, але, нічого більше не дочекавшись від Нюхмумрика, виліз із човна і подався уздовж берега у зворотному напрямку.

Нюхмумрик тим часом вмостився на кормі, обережно вибив попіл з люльки і визирнув з-під віття дерев. Гемул ь тримав курс навпростець. Його добре було видно у сяєві місячної доріжки.

Нюхмумрик стиха захихотів, набиваючи люльку свіжим тютюном.

Вода нарешті почала спадати. Поволі з'являлися, купаючись у сонячному промінні, свіжовмиті береги та видолинки. Першими виткнулися з-під води дерева. Вони кволо, наче спросоння, похитували вершечками крон, випростовували гілля, щоб переконатися, чи зуміли уціліти після катастрофи. Зламані дерева квапилися випустити нове пагіння. Птахи розшукували свої старі гнізда, а вище, на схилах, що вже звільнилися від води, підсихала на траві постільна білизна потерпільців.

Щойно вода пішла на спад, усі потерпільці заквапилися додому. Пожвавлення панувало день і ніч – хто веслував, хто простував під вітрилами, а коли нарешті вся вода зійшла, мешканці Долини добиралися до своїх домівок пішки.

Можливо, їм вдалося б знайти набагато гарніші закутки для нової домівки – якщо вже так сталося, що їхня Долина обернулася на море, – однак їх вабили давні обжиті місця.

Сидячи на кормі біля свого синочка й тримаючи на колінах торбинку, Мама Мумі-троля зовсім не думала про меблі у вітальні, які Емма дозволила залишити в театрі. Вона полинула думками до свого садка: чи розчистило море піщані стежки так само охайно, як це робила вона?

Мама поступово починала приходити до тями після всіх перипетій та пригод. Вони пливли ущелиною, що вела до Самотніх Гір. Мумі-мама знала: за наступним закрутом з'явиться скеля, що охороняє вхід до Долини Мумі-тролів.

– Ми пливемо додому, додому, додому! – виспівувала Маленька Мю на колінах у своєї сестри.

Хропся сиділа на носі човна, розглядаючи підводний світ. Човен саме ковзав водною гладінню понад лугом, і квіти час від часу з шурхотом торкалися днища. Жовті, червоні, блакитні, вони прозирали крізь товщу води і тягнулися голівками до сонця.

Мумі-тато сильно й рівномірно змахував веслами.

– Цікаво, чи веранда вже виринула з-під води? – озвався Тато.

– Головне зараз – щасливо добратися… – сказав Нюх– мумрик, кидаючи прискіпливий погляд через плече.

– Любий Нюхмумрику, гемулів ми залишили далеко позаду! – легковажно кинув Мумі-тато.

– Я не був би аж такий певний… – засумнівався Нюхмумрик.

Посеред човна здіймався прикритий купальним халатом горбик. Він ворушився. Мумі-троль обережно торкнувся його лапкою.

– Може, трохи визирни на сонечко, – запропонував він.

– Ні, дякую, мені тут дуже добре, – озвався з-під халата м'який голосок.

– Бідолашка, їй там нічим дихати, – забідкалася Мама. – Уже третій день не вилазить!

– Маленькі гемулихи дуже боязливі за природою, – пояснив пошепки Мумі-троль. – Напевно, вона плете. Тоді почувається впевненіше…

Але маленька Гемулиха не плела. Вона зосереджено писала у зошиті в чорній клейончастій обкладинці: "Заборонено, заборонено, заборонено…" І так п'ять тисяч разів. Вона відчувала задоволення, списуючи отак одну за одною сторінки.

"Як приємно бути доброю", – думала собі Гемулиха.

Мумі-мама потиснула лапку Мумі-тролеві.

– Про що ти замислився? – запитала вона.

– Про малят Нюхмумрика. Невже всі вони стануть акторами?

– Дехто стане, – потвердила Мама. – А тих, кому забракне таланту, усиновить Чепуруля. Вона ж не може жити без родини!

– Вони тужитимуть за Нюхмумриком, – засмутився Мумі-троль.

– Можливо… Спочатку, – погодилася Мама. – Але він щороку провідуватиме їх і посилатиме привітання на день народження. З малюнками…

Мумі-троль кивнув головою.

– Це добре… – мовив він. – А Мудрик і Рюмса… Ти бачила, як зраділа Рюмса, коли їй дозволили залишитися в театрі?

Мумі-мама засміялася.

– Так, Рюмса щаслива! Вона тепер усе своє життя гратиме трагедійні ролі, щоразу створюючи собі нове обличчя. А Мудрик стане режисером і теж буде щасливим, як Рюмса. Хіба не щастя – бачити, що твої друзі знайшли своє місце в житті?

– Так, справжнє щастя! – погодився Мумі-троль.

Раптом човен зупинився.

– Ми застрягли в траві, – сповістив Тато, перехилившись через борт. – Далі доведеться добиратися вбрід.

Усі вилізли з човна і побрели водою. Маленька Гему– лиха щось трепетно ховала під подолом сукенки, але ніхто не поцікавився, що саме.

Йти було важко, бо вода сягала аж до пояса. Зате дно було приємне: м'яка трава без жодного камінчика. Інколи ґрунт піднімався вище, і квітучі пагорбки здіймалися понад водою, немов райські острівці.

Нюхмумрик, мовчазніший, ніж звичайно, йшов останнім. Він увесь час озирався і прислухався.

– Вони відстали! – переконувала його Доня Мюмлі. – Я навіть готова з'їсти твого старого капелюха, якщо це не так!

Але Нюхмумрик лише похитав головою.

Ущелина звузилася. У тісному просвіті між гірськими кряжами замерехтіла зеленню рідна Долина. Здалеку було видно стяг на даху, що весело тріпотів на вітрі…

Ось уже й закрут ріки, а за ним – помальований у синій колір місток. За час їхньої відсутності встиг розквітнути жасмин! Усі наддали ходи, – аж вода завирувала, – жваво обговорюючи, хто чим займеться після повернення додому.

Раптом повітря пронизав гострий, мов лезо ножа, свист.

Умить в ущелині завирувало від гемулів, вони з'явилися звідусіль водночас – попереду, ззаду, з боків.

Хропся заховала голівку в Мумі-троля на плечі. Яка чорна несправедливість – майже дістатися домівки і потрапити у лапи поліції!

Гемуль-поліцейський добрів до Нюхмумрика і перегородив йому шлях.

– То що? – грізно запитав він.

Ніхто йому не відповів.

– То що-о? – знову рикнув Гемуль.

Маленька Гемулиха, важко долаючи опір води, таки добралася до свого двоюрідного брата, вклонилася і простягнула йому зошит у чорній клейончастій обгортці.

– Нюхмумрик покаявся і просить вибачення, – мовила вона ніяково.

– Та щоб я… – почав було Нюхмумрик.

Однак важкий погляд Гемуля змусив його замовкнути. Поліцейський розгорнув зошит і почав лічити. Довго він лічив, навіть вода встигла за той час опуститися йому до самих п'ят. Врешті сказав:

– Усе вірно. Слово "Заборонено" написано п'ять тисяч разів.

– Але ж… – знову спробував втрутитися Нюхмумрик.

– Помовч, будь ласка, – попросила маленька Гемулиха. – То для мене було такою приємністю! Справді, величезною приємністю…

– А таблички?! – не поступався Гемуль.

– Може, він почепить їх навколо моїх грядок? – запропонувала Мумі-мама. – Скажімо, такого змісту: "Просимо не общипувати всього салату, а трішки залишити для інших!"

– Звичайно… Непогана думка, – розгубився Гемуль. – Доведеться вас відпустити. Але ніколи більше такого не робіть!

– Присягаємося, – чемно пообіцяли друзі.

– А ти повертайся додому! – Гемуль суворо глянув на свою двоюрідну сестру.

– Гаразд, якщо ти на мене не гніваєшся… – погодилася маленька Гемулиха. А потім, повернувшись до родини Мумі-тролів, сказала: – Дякую, що порадили, для кого мені плести! Я пришлю шкарпеточки, як тільки виплету їх. Скажіть вашу адресу…

– Достатньо написати на конверті "Долина Мумі-тролів", – порадив Мумі-тато.

Решту шляху вони долали бігцем. Через пагорб, крізь хащі бузку – просто до ґанку. Аж там спинили свій біг і зітхнули з полегшенням, бо нічого не змінилося – вони знову вдома.

Гарні поруччя ґанку з візерунчастою різьбою уціліли. Навіть соняшник красувався на подвір'ї, як і перше. На своєму звичному місці стояла бочка для дощівки. Гамак трохи полиняв від води, але нарешті він набув приємної барви. У єдиній калюжці, де тепер зможе купатися Маленька Мю, віддзеркалювалося небо.

Здавалось, ніби нічого й не трапилося, і ніколи більше жодні небезпеки їм не загрожуватимуть.

Нагадуванням про катастрофу були лише всіяні черепашками стежки у садку та оповиті вінком з червоних водоростей сходи ґанку.

Мумі-мама звела погляд на вікно вітальні.

– Любонько, ще не заходь досередини, – попросив її Тато. – А якщо хочеш таки зайти, то із заплющеними очима. Я змайструю нові меблі і докладу зусиль, щоб вони якнайменше відрізнялися від попередніх. З торочками, червоним плюшем…

– Навіщо заплющувати очі, – мужньо сказала Мама. – Мені лише дуже бракуватиме рухомої сцени… І я майже певна, що цього разу замість плюшу ми візьмемо важкий оксамит.

Увечері Мумі-троль зійшов униз, до річки, де стояв намет Нюхмумрика, щоб побажати другові на добраніч.

Нюхмумрик сидів на березі і курив люльку.

– Ти маєш усе необхідне? – поцікавився Мумі-троль.

Нюхмумрик кивнув:

– Нічого не бракує.

Мумі-троль принюхався.

– Ти змінив сорт тютюну? – запитав він. – Нагадує запах малини. Смачно?

– Ні, – відказав Нюхмумрик. – Але я курю його тільки по неділях.

– Он як? – здивувався Мумі-троль. – Сьогодні й справді неділя… Що ж, бувай! Піду я спати…

– Бувай! – відгукнувся Нюхмумрик.

Мумі-троль попростував до свого болітця з брунатною водою, біля якого росло дерево з нап'ятим для Тата гамаком. Прикраси нікуди не поділися, лежали собі на дні.

Мумі-троль заходився нишпорити в траві. Кораблика з кори він знайшов не одразу. Канатик з кормової щогли заплутався у листочку,

але саме суденце не постраждало. Навіть крихітний люк над трюмом зберігся.

Мумі-троль почалапав через садок до будинку. Вечір був ніжний та прохолодний, вологі квіти духмяніли дужче, ніж будь-коли.

Мумі-мама чекала синочка на східцях.

Вона стискала щось у лапах і весело поглядала на Мумі-троля.

– Вгадай, що я маю, – мовила Мама.

– Шлюпка! – засміявся Мумі-троль.

Нічого смішного у тому, звісно, не було, просто він почувався страшенно щасливим.